

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΚΓ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 166 • ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2000 • ΑΔΑΡ Α' - ΑΔΑΡ Β' 5760

Το ανγό του φιδιού στη ζεστή φωλιά της Ευρώπης

Του κ. ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΡΚΑΓΙΑΝΝΗ

Πώς εξηγείται το φαινόμενο ότι τα φασιστικά, ναζιστικά και φασιστικά κινήματα εμφανίσθηκαν κατά το Μεσοπόλεμο σε χώρες κατ' εξοχήν «πολιτισμένες» και «αναπτυγμένες»; Εκεί όπου σημειωνόταν μεγάλη πρόοδος της επιστήμης και της τεχνολογίας, των γραμμάτων, της τέχνης, της νομικής και πολιτικής επιστήμης, των μορφών κοινωνικής ζωής. Και πώς εξηγείται ότι σ' αυτές ακριβώς τις χώρες διαμορφώθηκε πολιτική εξουσία ωμής βίας και αυθαίρεσίας και διαπράχθηκαν ιωμότητες απίστευτες σήμερα που κατέληξαν στο Ολοκαύτωμα των Εβραίων. Και πώς όλα αυτά βρήκαν θεμή υποστήριξη από λαούς εγγράμματους, πολιτισμένους και ευημερούντες;

ΑΛΛΑ το σημαντικότερο: Πώς εξηγείται ότι μετά την αποκάλυψη και την παγκόσμια καταδίκη του τερατώδους και ολοκληρωτικού αυτού εγκλήματος να έχουμε αναβίωση του φασισμού, του φασισμού και του ναζισμού στις ίδιες αυτές χώρες, οι οποίες και πάλι βρίσκονται στην πρωτοπορία της εκτλητικής πράγματι και ολόπλευρης ανάπτυξης κατά το δεύτερο μισό του 20ού αιώνα!

Πώς εξηγείται ότι σήμερα, έπειτα από όλες τις αποκαλύψεις, όταν ζουν ακόμη σε όλες τις πόλεις της Ευρώπης άνθρωποι που θυμούνται τους Εβραίους της γειτονιάς τους που έφυγαν και δεν γύρισαν ποτέ, αμφισβητείται το ιστορικό γεγονός του Ολοκαυτώματος. Δεν είναι μόνο το Ολοκαύτωμα, αυτό είναι μέρος μόνο των ιωμότητων που διαπράχθηκαν εναντίον όλων των λαών της Ευρώπης, ανεξαρτήτως θρησκεύματος. Απλώς το Ολοκαύτωμα συγκεντρώνει μέσα του όλα τα στοιχεία του παραλόγου και του ανεξήγητου και το αναφέρουμε, γιατί την περασμένη εβδομάδα είχαμε την παγκόσμια νημέρα, την αφερομένη στην ανάμνησή του. Αυτή η ημέρα έχει κάποια σημασία

μόνο όταν συνδέεται με τη σταθερή απόφαση ότι δεν θα επιτρέψουμε να ξαναγίνει. Και όμως! Στην Αυστρία, χώρα-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης κυνοφροείται η πρώτη μετά τον πόλεμο κυβέρνηση με τη συμμετοχή νεοναζιστών και φασιστών. Ανάλογα φαινόμενα φασισμού αναπτύσσονται σε όλες τις χώρες της Ευρώπης (και στη δική μας) και φαίνεται σαν να αναπτύσσονται παράλληλα και σε συνδυασμό με την πρόοδο και τον πολιτισμό!

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ αυτά απασχόλησαν πολιτικούς, ιστορικούς, φιλοσόφους και στοχαστές ήδη από τη δεκαετία του '30 και δεν έπαψαν να τους απασχολούν έκτοτε. Οι ηθικολόγοι αναζητούν την απάντηση «στην έκπτωση των ηθικών αξιών» (η οποία σημειωτέον διαπιστώνεται σε κάθε ιστορική περίοδο από κτίσεως κόσμου), στην καθυστέρηση της ηθικής έναντι της προόδου και του πολιτισμού και στη συνακόλουθη αναντιστοχία.

ΑΛΛΟΙ, όμως, αναζητούν την απάντηση στην εσωτερική λογική της προόδου και του πολιτισμού, σαν να είναι ο ναζισμός και ο φασισμός νομοτελειακό επακόλουθο και παρακολούθημα. Δικτατορικά καθεστώτα είχαμε πολλά και στον υποανάπτυκτο κόσμο, λόγω ακριβώς της υποανάπτυξης. Και εκεί να είναι σκληρά, αυθαίρετα και βίαια. Συγκροτημένη αντίληψη για τη συστηματική άσκηση βίας, ως σταθερού στοιχείου εθνικής και κοινωνικής υπεροχής απαντάται μόνο σε χώρες πρωτοποριακής προόδου και υψηλού πολιτισμού!

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ πρόοδος, η υλική βάση του νεότερου δυτικού πολιτισμού, ιδιαίτερα μετά τη βιομηχανική επανάσταση και την επικράτηση της μηχανής, είναι απόλυτα ορθολογικό

Συνέχεια στη σελ. 26

Αυτή η φωτογραφία, που δημοσιεύθηκε στην πρώτη σελίδα της «Καθημερινής», δείχνει το στρατόπεδο του Νταχάου σήμερα, χρονιμένο όπως ήταν το χειμώνα του 1943, 44, 45, όταν εκεί ζύσαν και πέθιναν χιλιάδες κολασμένοι από όλη την Ευρώπη. Το Νταχάου είναι πρόστιο του Μονάχου και το στρατόπεδο περιβαλλόταν από σπίτια, μαγαζία, φιλήσιμους και ειρηνικούς ανθρώπους. Από έρευνες που έγιναν μετά τον πόλεμο... κανείς δεν αντελήφθη ότι εκεί εξοντώθηκαν δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι. Κανείς δεν ήθελε να αντηφερεί...

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Άφιξη του Ελληνικού Στρατού στη Θεσσαλονίκη τον Οκτώβριο του 1912, από τη σημερινή οδό 26ης Οκτωβρίου (Σφαγεία). [Από το βιβλίο «Θεσσαλονίκη 2300 χρόνια», έκδοση Δήμου Θεσσαλονίκης, 1985]. Σχετικό άρθρο δημοσιεύεται στη σελ. 3.

Η απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης το 1912 και οι Εβραίοι

Το πρωτόκολλο παράδοσης της Θεσσαλονίκης στους Έλληνες, το 1912. Το υπογράφουν για τον ευρυκό στρατό ο αρχιστράτηγος Χασάν Ταξίν πασάς και για τον ελληνικό στρατό ο Β. Δούσμανης και ο Ι. Μεταξάς. Το κείμενο του πρωτοκόλλου συντάχθηκε στη γαλλική και ελληνική γλώσσα από τον έφεδρο δεκανέα Ιωνα Αραγούμη.

Cette Sou Altesse Royale le commandant général de l'armée Hellénique et son état-major, le commandant général de l'armée ottomane et son état-major, le commandant général de l'armée ottomane et son état-major devraient être déclarés à qui suit :

Article 1er. Les armes des soldats ottomans seront prises et mises en dépôt, et gardées sous la responsabilité de l'armée Hellénique, ou détruites si ce sujet ne paraît pertinent.

Art. 2. Les soldats ottomans seront logés avec partie à Kara Bourguen l'autre à la caserne d'Artillerie dite (Topçidji). Ils seront servis par établissements de Salouque.

Art. 3. La ville de Salouque est rendue à l'armée Hellénique jusqu'à la conclusion de la paix.

Art. 4. Tous les hauts fonctionnaires ottomans et officiers seront autorisés de garder leurs épées et d'être libres à Salouque. Cela va donneront paroles de ne plus prendre armes contre l'armée Hellénique et ses alliés pendant la durée de cette guerre.

Art. 5. Tous les hauts fonctionnaires civils et les employés de Magyot sont libres.

Art. 6. Les gendarmes et les agents de police peuvent faire leurs affaires.

Art. 7. Kara Bourguen servira comme logement des soldats ottomans démissionnés. Les canons et les engins de guerre de l'artillerie ottomane serviront aux besoins de l'armée Hellénique et rentrera dans la force Hellénique.

Art. 8. Le commandant de l'artillerie sera exécuté dans l'espace de deux jours à partir de demain samedi 27 Octobre 1912. Ce délai peut être étendu prolongé au regard l'assassinat du commandant général de l'armée Hellénique.

Art. 9. Cette instruction sera maintenue jusqu'à la conclusion de la paix ottomane et de l'assassinat du commandant et la police continueront leur service jusqu'à nouvelle décision.

Salouque, le 26 octobre 1912.

Le commandant en chef Le délégué de J.A.R.
de l'armée ottomane Le prince Royal de Grèce
Lambros
Signature
Signature
J.P. Melas et al.

Το Εμπορικόν Μέλλον της Θεσσαλονίκης

Αι ανησυχίαι των Εβραίων

Μία παραβολή του Αρχιρραβίνου

– Αι δύο σύζυγοι – Ευρύτατον μέλλον

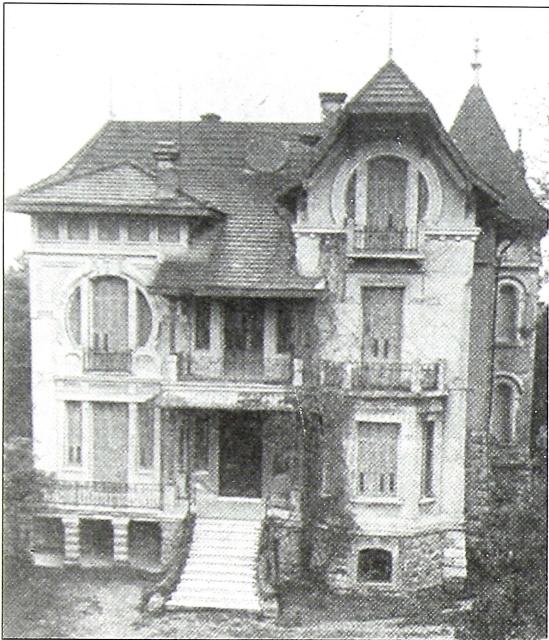
* Εφημερίδα "Αθήναι" (Εκδότης Γεώργιος Κ. Πώτ) - Σάββατο 22 Δεκεμβρίου 1912-1η σελίδα - Ανταπόκριση

Η καθηρή στάση των Εβραίων της Θεσσαλονίκης καθώς και οι από τότε διαπιστώσεις ότι υπήρχαν στην πόλη «...] όλα τα στοιχεία δι' ένδοξον εμπορικήν δράσιν κι ότι η hinterland του λιμένος της Θεσσαλονίκης θα γίνει διεθνής» καταγράφονται στο παρακάτω κείμενο:

Ελευθέρα Ζώνη

Θεσσαλονίκη, 15 Δεκεμβρίου (ταχυδρομικώς). – Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης, οίτινες εδέχθησαν περίπου εχθρικώς την Ελληνική κατοχή, ήχοισαν, αναθαρρούντες, να δοκιμάζωσι και μεταμέλειάν τινα, διότι διά της αρχικής αυτών στάσεως ηδίκησαν και παρεγγόρισαν την στοιχή του Ελληνικού πολιτισμού, υπό την οποίαν διά της τύχης των όπλων ετέθησαν. Η παμμεγίστη πλειονότης εξ αυτών αναγνωρίζει μετ' αξιεπαίνου ειλικρινείας τα αγαθά της Ελληνικής διοικήσεως και μετά πεποιθήσεως ελπίζει εις διαβίωσιν υποσχομένην πάντα τα δώρα του αληθούς πολιτισμού και των γνησίων αρχών της ελευθερίας και της δικαιοσύνης.

Άλλως η σύγκρισις προς την καταλιθείσαν διοίκησιν και προς

Η «Casa Bianca», σύμβολο κοινωνικής θέσεως και εκλεκτικής αρχιτεκτονικής, κτίστηκε το 1912 για την οικογένεια Fernandez (Φωτογραφία Β. Κολώνα).

εκείνην εξ ης δεινοπαθούν και οι Εβραϊκοί και οι λοιποί πληθυσμοί, εις χώρας καταληφθείσας παρ' άλλων, ενθαρρύνει την πεποίθησαν ταύτην.

Φαίνεται ότι δύναται θετικώς να λεχθή ότι ουχί εχθότης προς την Ελληνικήν φυλήν, ουδαμάς άλλως δυναμένη να δικαιολογηθή, αλλ' ή αντίληψις των ενδεχομένως απειλουμένων εμπορικών συμφερόντων αυτών, προεκάλεσε την δυσμενώς επιφυλακτικήν στάσιν των ισραηλιτών απέναντι της κατοχής. Τούτο ετονίσθη κατ' επανάληψιν παρά των Εβραίων, διά λόγων και διά των δημιοισιογραφικών οργάνων αυτών, και τούτο καθαρώτατα διεπύπωσεν ο Αρχιρραβίνος Θεσσαλονίκης προς τον Διευθυντήν της Οικονομικής υπηρεσίας της Μακεδονίας κ. Γ. Κοφινάν, διά παραβολής αφελούς, ήτις τιμά την ειλικρίνειαν του θηροκευτικού αρχηγού των Εβραίων. Ο Αρχιρραβίνος είπε προς τον κ. Κοφινάν, κατά την προ πενθημέρου επίσκεψιν του τελευταίου προς αυτόν:

— «Ημείς υπήρξαμεν πιστοί υπήκοοι του Σουλτάνου και οφείλω να ομολογήσω, ότι ευγνωμόνως αναμιμησκόμεθα των αγαθών, ων ετύχομεν παρά της τουρκικής διοικήσεως. Δι' ημάς η τουρκική διοίκησις υπήρξεν ως πρώτη σύζυγος και δεν είνε δυνατόν ειμή να αισθανώμεθα πόνον τινά διά την απώλειαν αυτής. Η ελληνική διοίκησις είνε τώρα δι' ημάς δευτέρα σύζυγος. Ποίος βεβαιοί, ότι δεν θα αγαπήσωμεν αυτήν περισσότερον της πρώτης; Ήμείς έχομεν σύμφερον να το ελπίζωμεν ειλικρινώς, διότι δεν λησμονείτε βεβαίως, ότι το εμπορικόν παιδίον είνε η πρωτίστη βάσις της ευημερίας των ισραηλιτών».

Ο κ. Κοφινάν εβεβαίωσεν, ότι υπό την ελληνικήν διοίκησιν δεν ήτο δυνατόν ειμή να προαχθώσι και να ενισχυ-

θώσι τα εμπορικά συμφέροντα της Θεσσαλονίκης και συνεπώς και τα των Εβραίων, οίτινες μετ' ευαρεστείας ανεγνώσιεν, ότι διατηρούν την εμπορικήν κυριαρχίαν εν τη χώρα ταύτη. Άλλ' ο Αρχιρραβίνος, ευχαριστήσας διά τους φιλόφρονας λόγους, δεν ηθέλησε να παρακολουθήσῃ την συζήτησιν περί της εμπορικής τύχης της Θεσσαλονίκης. Ωμολόγησε την αναμοδιότητά του επί του θέματος, δεν απέκριψεν ότι οι πιστοί αυτού εκφράζουν φόρους διά το εμπορικόν μέλλον της Θεσσαλονίκης και εδέχθη μετ' ευχαριστήσεως την παράκλησιν τού κ. Κοφινά, όπως συναντήθη ούτος μετά τον συμβουλίου της ισραηλιτικής κοινότητος και συζήτηση μετ' αυτού και περί άλλων μεν, ίδια δε περί των εμπορικών ζητημάτων εν τη βεβαιότητι, ότι ήθελε πείσει αυτούς περί των ευρυτάτων εμπορικών οριζόντων, ους διανοίγει διά την Θεσσαλονίκην η νέα πολιτική αυτής κατάστασις.

Αλλά τα συμφέροντα;

Η συνάντησις ωρίσθη εν τη Αρχιρραβίνεια και πράγματι προ διημέρου επεσκέφθη εκεί ο κ. Κοφινάς, το επί τούτω συνελθόν συμβούλιο της Κοινότητος. Εγένετο κατά την συνάντησιν ταύτην, παραταθείσαν υπέρ την ώραν, μάλλον διάλεξις ή συνομιλία. Ο κ. Κοφινάς εν αρχή ηθέλησε να εξάρη τας αρετάς της ελληνικής διοικήσεως, της προκυπτούσης εκ των εμπύτων αρετών της ελληνικής φυλής, δημιουργού πολιτισμού ανωτέρου και προμάχου των ευγενεστέρων αρχών της ελευθερίας και της δικαιοσύνης. Άλλα δεν εκποιήσαε πολύ εις τούτο, διότι μιά φωνή οι παριστάμενοι εβεβαίωσαν την πίστην αυτών, ότι ο ελληνικός πολιτισμός είνε ανώτερος υπό πάσαν έποψιν της αναπτυξέως των οικούντων την Βαλκανική λαών. Άλλα μιά φωνή επίσης οι Σύμβουλοι της Κοινότητος διετύπωσαν την ανησυχίαν αυτών.

— Αναγνωρίζουμεν πλήρως την υπεροχήν της ελληνικής διοικήσεως και του ελληνικού πολιτισμού. Άλλα κρητίς της ευημερίας ημών είνε τα εμπορικά συμφέροντα. Τί θα γίνωσι τα συμφέροντα ταύτα όταν η Θεσσαλονίκη αποσπαθή της ευρυτάτης περιοχής καταναλώσεως, ήν είχε μέχρι τουόδε; Διότι το εμπόριον της Θεσσαλονίκης, ως γνωρίζετε, ετροφοδότει ολόκληρον την Μακεδονίαν και εξικείτο μέχρι της Αλβανίας και της Θράκης ακόμη.

Ο κ. Κοφινάς τοις απήντησεν, ότι το εμπορικόν μέλλον της Θεσσαλονίκης θα ευρυνθή και θα τονωθή τεραστίως διά του νέου πολιτικού καθεστώτος και ανέπτυξεν αυτοίς διά λεπτομερούς και επιστημονικής αναλύσεως περί των νέων όρων, οίτινες θα δημιουργήσωσι την μεγάλην εμπορικήν και οικονομικήν ακμήν της Θεσσαλονίκης ασυγκρίτως ισχυροτέραν της σημερινής και ενάμιλλον προς την των πρώτων λιμένων της Μεσογείου. Η ανάλυσις αυτή γενομένη μετά μεθοδικής από επιστημονικής και εμπορικής απόψεως, εξετάσεως όλων των συναφών ζητημάτων και των προκυπτουσών εκ της νέας μεταβολής πλθανοτήτων, φαίνεται ότι έσχει μαγικόν αποτέλεσμα επί του πνεύματος του ισραηλιτικού εμπορικού στοιχείου της Θεσσαλονίκης. Οντως μετά την εν τη Αρχιρραβίνεια

Αποψη της παλαιάς Θεσσαλονίκης στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο. Καρτ ποστάλ 1915 (Συλλογή Κ. Κούτσικα).

συνάντησιν και τας άλλας μετά επιφανών Εβραιών συνομιλίας εν ταξι Λέσχαις αυτών, η πριν απαισιοδοξία κατέπεσε και ο Ισραηλίται έμποροι αναθαρρούντες, προσανατολίζονται σταθερώς προς την πεποίθησιν ότι η εμπορική τύχη της Θεσσαλονίκης κρατάνεται διά των νέων συνθηκών.

Διότι ο κ. Κοφινάς, εις την εκπλήρωσιν της αληθώς δυσχερεστάτης και λεπτοτάτης αποστολής του, δεν προβαίνει εις την οργανωτικήν εργασίαν των νέων οικονομικών υπηρεσιών της Μακεδονίας, εν πνεύματι τυπικώς υπηρεσιακών, αλλά πρωτίστως επιζητεί ίνα αναγνωρίση το έδαφος, εφ' ου θα εφαρμοσθή και θα κινηθή ο νέος οικονομικός οργανισμός. Άριστα δε επιτυγχάνει τούτε διά συνομιλιών ας επιδιώκει μετά των επιφανεστέρων αντιπροσώπων του εμπορικού κόσμου και δη Ισραηλίτων, και δι' επισκέψεως εις τα μεγάλα εν Θεσσαλονίκη εμπορικά και βιομηχανικά καταστήματα.

Και πέραν της Αυστρίας

Ποίον, λοιπόν, θα είνε το εμπορικόν μέλλον της Θεσσαλονίκης κατά τας ιδέας ταύτας;

Εις μίαν συνομιλίαν ήν έσχον μετ' αυτού, ο κ. Κοφινάς ευγενώς μου ανέπτυξε την μεγάλην αυτού αισιοδοξίαν διά το μέγα τούτο νέον ελληνικόν κέντρον.

— Είνε αληθές, μου είπεν, ότι οι εδώ έμποροι ως πρακτικοί και προνοητικοί άνθρωποι, μελετώσι βαθύτατα την νέαν κατάστασιν των πραγμάτων και ανησυχούσι μήπως υπό την ελληνικήν διοίκησιν, περιοριζούμενης της hinterland της Θεσσαλονίκης, δηλαδή της περιοχής της εμπορικής αυτής καταναλώσεως υποστή ανάλογον μείωσιν η εμπορική αυτής δύναμις. Άλλ' είνε όλως αδικαιολόγητος η ανησυχία αυτή.

«Κατ' ακολουθίαν του πολέμου η Θεσσαλονίκη ενδέχεται βεβαίως να κατασταθή κέντρον ελληνικής Μακεδονίας, ε-

χούσης μάλλον περιωρισμένα όμια της όλης μακεδονικής χώρας. Άλλα το γεγονός τούτο δεν θα συντελέσῃ εις την μείωσιν της εμπορικής σημασίας της Θεσσαλονίκης. Το νέον καθεστώς θα επιβάλη μεταβολήν της φυσιογνωμίας του εμπορίου της πόλεως ταύτης και ταυτοχρόνως, αντί να το περιορίσῃ θα το αναπτύξῃ, θα το ευρύνῃ. Θα τω προσδώσῃ την μορφήν του μεγάλου παγκοσμίου εμπορίου. Σήμερον το εμπόριον της Θεσσαλονίκης είνε κυρίως εμπόριον εισαγωγικόν. Αύριον θα μεταμορφωθή, κατά το μέγιστον αυτού μέρος, εις εμπόριον διακομιστικόν και αποταμιευτικόν. Το εμπόριον της Θεσσαλονίκης δεν έχει να φοβηθῇ τα τελωνιακά δρύφακτα. Η πόλις αυτή θα επωφληθή των πλεονεκτημάτων ευρυτάτων αποταμιευτικών καταστημάτων, δι' ον θα εφοδιασθή ο μεγαλοπρεπής λιμένη της και ταυτοχρόνως των αναγκαίων λιμενικών έργων, δι' ον ούτος θα προικισθή. Η Θεσσαλονίκη θα ίδη την δημιουργίαν ευρείας ελευθέρας ζώνης (punto franco) και γενικών αποθηκών.

«Διά της εξαγοράς των ανατολικών σιδηροδρόμων υπό του Κράτους, θα καταρριθμή σημαντική ελάττωσις των κομίστων των εμπορευμάτων, ενώ η κατασκευή νέων σιδηροδρομικών οδών θα δώσῃ νέαν άθητον εις το εμπόριον.

«Η hinterland του λιμένος της Θεσσαλονίκης θα γίνη διεθνής. Δεν θα έχη πλέον όμια η ακτής αυτής θα φθάσῃ και πέραν των αυστριακών ορών. Λάβθαιμεν υπ' όψει την μεγάλην επικουρίαν της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας εις την ανάπτυξιν του τεραστίου διεθνούς εμπορίου, του οποίου η πόλις αυτή είνε το κέντρον. Η Θεσσαλονίκη φαίνεται προωθημένη εις εμπορικόν μέλλον, του οποίου το μεγαλείον είνε υπερόγων πάστης συγκρίσεως προς την σημερινή της κατάστασιν. Μη λησμονώμεν δε πόσον θα συντελέσωσιν εις ζαγδαίαν πρόοδον η ευφυΐα και η δραστηριότης η ακούραστος των πληθυσμών των ικανών εμπόρων της.

«Υπάρχουσιν εδώ όλα τα στοιχεία δι' ένδοξον εμπορικήν δράσιν. Λιμήν φυσικός θαυμάσιος, θαλάσσιαι και χερσαίαι οδοί, γεωγραφική θέσις εκτάκτως επιτηδεία προς ανάπτυξιν διεθνούς εμπορίου, προσωπικόν εμπορικόν αφωσιωμένον εις το έργον του, πεποικυσμένον υπό της φύσεως και της μορφώσεως δι' όλων των στοιχείων, άτινα εξασφαλίζονται την νίκην εις τους εμπορικούς αγώνας και προσέτι αφθονία κεφαλαίων. Καλή διοίκησις, ήτις θα φέρῃ τα αγαθά της ελευθερίας εις τον πληθυσμόν και ταυτοχρόνως θα ενθαρρύνη τα κεφαλαία εις αδράς επιχειρήσεις, γεωργικάς, βιομηχανικάς και εμποριάς, θα ασκήσῃ αναμφιβόλως ενεργετικήν

επίδρασιν επί της χώρας και θα δημιουργήσῃ ευημερίαν υπερτέρων πάσης προβλέψεως.

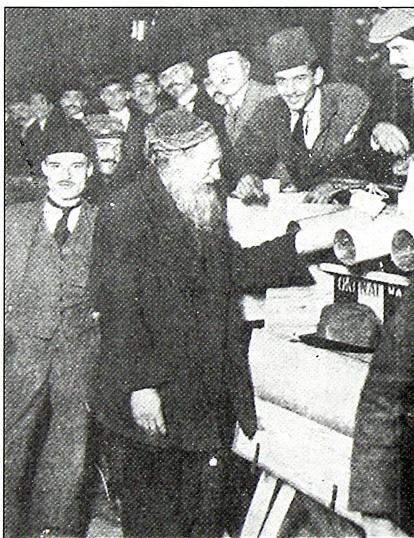
«Θα σας προσθέσω ότι βεβαίως η τελωνιατών Βαλκανικών Κρατών ένωσις είνε το ιδεώδες του μέλλοντος της Θεσσαλονίκης. Είτε όμως συντελεσθή είτε μη το εμπορικόν μείλλον της Θεσσαλονίκης έσται ακαταγώνιστον. Και περί τούτου φαίνονται πειθόμενοι οι ενταύθα έμποροι, παρά τας μέχρι της χθές αμφιβολίας των. Η πολιτική άλλως τε της Κυβερνήσεως, ως ανέπτυξα αυτοίς, βασιζομένη πρωτί-

στως επί πραγματικής ελευθερίας του λαού της χώρας, άνευ διακρίσεως θρησκεύματος, θα εξυπηρετήσῃ διά παντός τρόπου το μέλλον τουτό. Τριπλή πολιτική, γεωργική εμπορική και βιομηχανική μας επιβάλλεται. Θα εφαρμοσθή βεβαίως υπό κυβερνήσεως πατρικής επί εδάφους τόσον γονιμούν και τόσον καλώς καλλιεργούμενου υπό εργατών ακούραστων, αξέινων παντός θαυμασμού και σεβασμού, οίοι είνε οι έμποροι της Θεσσαλονίκης, και θα αποφέρη καρπούς αγλαωτάτους.»

Η Επιστολή του Αρχιρραβίνου

* **Εφημερίδα «Αρχόπολις» (Ιδιοκτήτης Βλάσιος Γαβριηλίδης)- Κυριακή 7 Απριλίου 1913- Κύριο άρθρο στην 1η σελίδα, όπου εξαίρεται η ενθαρρυντική στάση του μεγάλου Ραββίνου Θεσσαλονίκης και επαναλαμβάνεται από την πλειορά της εφημερίδας ότι «οι Ισραηλίται είναι Έλληνες ως πολίται. Ούτε ο αστικός μας νόμος, ούτε ο ποινικός, ούτε το πολίτευμα τους διακρίνει διά να τους θέση υπό κατωτέρων μοίραν [...]».**

Αναμνησθήτε την επιφυλακτικήν στάσιν πάνω ετήσιον που επήρησεν ο Ισραηλιτικός πληθυντικός της Θεσσαλονίκης κατά πρώτες ημέρας της καταλήψεως της πόλεως. Και παραβάλατέ την με την επιστολήν που εδημοσιεύσαμεν χθές, της Α.Σ. του Μεγάλου Ραββίνου Θεσσαλονίκης, προς τον εν Σόφρια συνάδελφον αυτού. Το διαρρεύσαν διάστημα απέδειξε πλέον και εις τους μάλλον καχυπόπτους των νέων υπηρκών μας, ότι η Ελληνική διοίκησης δεν έχει καμμίαν διοίκησιν να ξηλωτυπήσῃ υπό έποιφιν ανεξιθησκείας και ανεξιφυλίας. Η επιστολή του Ραββίνου Θεσσαλονίκης αποτελεί τίτλον τιμής διά τον Ελληνικόν πολιτισμόν και υπερηφανευόμεθα ότι τοιούτους τίτλους δυσκόλων έχουν να παρουσιάσουν άλλα κράτη απέναντι του Ιουδαϊσμού. Ήμεις ουδέποτε εγνωρίσαμεν τί σημαίνει αντισημιτικόν κίνημα. Οι Ιουδαίοι των Αθηνών, των Τρικάλων, της Χαλκίδος, της Κορίτης ζουν μεταξύ μας ως Έλληνες. Και λέγονται Ελληνες. Και είναι Έλληνες, ως πολίται. Ούτε ο αστικός μας νόμος ούτε ο ποινικός ούτε το πολίτευμα τους διακρίνει διά να τους θέση υπό κατωτέρων μοίραν, όπως αλλαχού. Πλήροης ισότητος αστικών και πολιτικών δικαιωμάτων, παν αξέινα -εις τον στρατόν, εις την διοίκησιν, εις την διπλωματίαν, εις την πολιτικήν- επιφυλάσσεται ως βραβείον της προσωπικής ικανότητος, της ατομικής αξίας, ανεξαρτήτως θρη-

Εβραίος ψηφοφόρος στις ελληνικές εκλογές του 1915.
(Φωτογραφία συλλογής Κ. Κούτσικα)

χθεσινή έκαλησις πρός την Ελληνικήν κυβέρνησην των Μουσουλμάνων Πρεμετής και των πέριξ, διαμαρτυρομένων διά την διάδοσιν, ότι θα υπαχθούν υπό την δικαιοδοσίαν της νεοτεύκτου Αλβανίας. Το οποίον σημαίνει ότι η απελευθερωτικότης του διεξαχθέντος πολέμου δεν αφορά μόνον τους ομογενείς, δεν το αισθάνονται τοιούτους μόνον οι ομογενείς, αλλά και οι αλλόφυλοι και οι αλλόθρησκοι. Τοιούτοι είμεθα οι Έλληνες. Το καυχώμεθα με το δίκη ή μας.

Οι Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης

* **Εφημερίδα "Αθήνας" (Ιδιοκτήτης και Διευθυντής Γεώργιος Κ. Πωπ) - Τετάρτη 31 Οκτωβρίου 1912- 1η σελίδα- Χρονογράφημα του Γρ. Ξενόπουλου:**

Ο γνωστός λογοτέχνης εξαίρει στο χρονογράφημά του ως επανετή «πολιτικήν περινοιαν» και ως «πράξιν φιλοπατρίας» το τηλεγράφημα που απέστειλε ο τότε πρόεδρος της Ισραηλίτικης Κοινότητος Αθηνών, Α. Κωνσταντίνης, προς τους ομοθρήσκους του της Θεσσαλονίκης σχετικά με την απελευθέρωση της πόλεως από τους Τούρκους. Ο Γρ. Ξενόπουλος αναπτύσσει ότι «η Ελλάς έχει Σύνταγμα, Ισοπολιτείαν, Ανεξιθρησκείαν και Ελευθερίαν».

Το τηλεγράφημα, το οποίον απηγύθυνεν ο κ. Α. Κωνσταντίνης, Πρόεδρος της εν Αθήναις Ισραηλίτικης Κοινότητος, προς τους Ισραηλίταις της Θεσσαλονίκης, επηνέθη δικαιώς εις τας εφημερίδας ως πράξις πολιτικής περινοιάς. Ας μας επιτραπέται να προσθέσωμεν, ότι αποτελεί και πράξιν φιλοπατρίας. Διότι ο κ. Κωνσταντίνης - τον γνωρίζομεν καλά - είνε προπαντός πολίτης Έλλην. Αγαπά την πατρίδα του, αγαπά φυσικά και την φυλή του. Και υπό την διπλήν αυτήν αγάπην, το μόνον, το οποίον, είχε να κάμη εις την περίστασιν ήτο να πληροφορήσῃ επισήμως και να βεβαιώσῃ τους ομοφύλους της ανακτηθείσης πόλεως, ότι υπό τους Έλληνας θα είνε τόσον ευτυχείς, όσον βεβαίως δεν ήσαν υπό τους Τούρκους.

Αλλά το «υπό τους Έλληνας» που λέγομεν δεν είνε καθαυτό η κυριολεξία, όπως είνε το «υπό τους Τούρκους». Διότι οι Ισραηλίταις της ελληνικής πλέον Θεσσαλονίκης, δεν είνε τώρα υπό κανένα. Ηλευθερογάθησαν και αυτοί, έλυτρογάθησαν από κάθε ζυγόν και χαράτσι, κ' επέθησαν μόνον υπό τον ζυγόν, την αιγίδα μάλλον του Νόμου, ενός Νόμου κοινού και διά τους Έλληνας και διά τους Τούρκους και διά τους Ισραηλίταις και διά τους Βουλγάρους και διά πάσαν φυλήν εξ όσων αποτελούντο μωσαϊκόν του πληθυσμού της μακεδονικής πρωτεύουσης. Αυτό έπρεπεν εξ αρχής να μάθουν και να πιστεύσουν οι νέοι μας συμπολίται. Ότι δεν θα δουλεύουν πλέον κανένα. Ότι θα είνε ελεύθεροι οι πολίται, όπως όλοι οι υπήκοοι του Βασιλέως της Ελλάδος. Ότι θα είνε ίσοι απέναντι του Νόμου με τους Έλληνας, τους οποίους κακώς θα ενόμισαν «κυριάρχον». Ότι θα έχουν τα ίδια ακριβώς δικαιώματα και τας ίδιας υποχρεώσεις. Ότι δεν θα είνε ηναγκασμένοι ούτε τα κολακεύονταν, ούτε να κύπτονταν ούτε να φοβούνται, ούτε να συνεισφέρουν τίποτε περισσότερον αφ' όσα θα συνεισφέρονταν οι συμπολίτης των Ελλήνων. Με άλλους λόγους, ότι δεν υπάρχουν πλέον εις την καλήν των πόλιν ούτε Χριστιανοί, ούτε Μωαμεθανοί, ούτε Εβραίοι, αλλά μόνον Έλληνες πολίται, ελεύθεροι, ανεξάρτητοι, ευτυχείς.

Η αλήθεια είνε, ότι όλα αυτά, τα οποία εις ημάς φαίνονται απλούστατα - και τόσον πολύ, ώστε φανταζόμεθα, ότι οι αναγνώσται μας θα δυσφορούν διά τας κοινωνίας που αφανίζουμεν, - είνε πολύ δύσκολον να τα εννοήσουν αμέσως οι Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης. Ελθετε ολίγον εις την θέσιν των δυστυχών αυτών ανθρώπων, οι οποίοι έζησαν τόσους αιώνας υπό την πτέρυναν του απαισιωτέρου τυράννου. Πώς ημπορούν να φαντασθούν, να πεισθούν, να πιστεύσουν, ότι η θέσις των θα μεταβληθή εις μίαν ημέραν, ως εκ θαύματος και ότι, αφού περάσουν και λησμονηθούν αι πρώται φιλοφρονήσεις, αφού σβεσθή η ηχη των ωραίων λόγων, οι οποίοι θα τοις απηγύθησαν από τους «κατακτητάς», οι αντιπρόσωποι της Ελληνικής Κυβερνήσεως δεν θ' αρχίσουν να λέγωνται και αυτοί τύραννοι των αλλοθρόσκων όπως ήσαν ο μουτασερίφης, ο βαλής, ο μουφτής, ο κατής, ο ζαπτιές και δεν ηξεύρουμεν ποιος άλλος.

Μήπως κι εκείνοι οι Έλληνες, δεν επήραν όπως και αυτοί την πόλιν με το σπαθί των; Διατί λοιπόν θα διαφέρουν; Οι συνηθισμένοι τόσον καιρόν εις την δουλειάν, βεβαίως δεν πημπορούν να χωνεύσουν εύκολα την ιδέαν μιας ελευθερίας, τόσον μεγάλης, τελείας, απολύτου, όπως είνε η Ελληνική. Τοις λέγουν: Η Ελλάς, η οποία θα σας διοική τώρα, έχει το πλέον φιλελευθερούν Σύνταγμα του κόσμου. Άλλα τι είνε το «Σύνταγμα» δι' αυτούς παρά μία λέξις; Μήπως δεν την ήκουσαν και από τους Τούρκους; Μήπως δεν τους έδωσαν «Σύνταγμα» και οι Τούρκοι; Και ούτως ευρέθησαν πολύ χειρότερα με αυτό αφ' όσον ήσαν πριν...

Οι Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης - η πολιτικήθεστάρα και σημαντικώτέρα Εβραϊκή Κοινότητος της Ανατολής, - δεν ήτο αρκετόν να μάθουν εκείνο που ίσως ηξευραν, ότι η Ελλάς έχει Σύνταγμα, Ισοπολιτείαν, Ανεξιθρησκείαν και Ελευθερίαν. Έπρεπε κυρίως να βεβαιωθούν, ότι αυτά όλα δεν μένουν εις το χαρτί αλλ' εφαρμόζονται. Διά τούτο έπρεψε να τους βεβαιώσῃ με το ωραίον του τηλεγράφημα ο Πρόεδρος της εν Αθήναις Κοινότητος. Ω, θα τον πιστεύσουν αυτόν! Ο κ. Κωνσταντίνης είνε εις θέσιν να γνωρίζει καλά υπό ποιούς ευτυχείς όρους ζουν οι εν Ελλάδι Ισραηλίται και, όσον και αν αγαπά την πατρίδα του, ποτέ βέβαια, αν ήτο διαφορετικά, δεν θα ήθελε να γελάσῃ τους ομοφύλους του. Θα επροτιμούσε να σιωπήσῃ... Αλλ' ο Κωνσταντίνης, ως είπομεν, γνωρίζει καλά, ότι η Πολιτεία μας, και η Κοινωνία μας επίσης, δεν κάμνει διακρίσεις, ότι ποτέ ο Νόμος μας δεν ελειτούργησε διαφορετικά δι' αυτόν, που εγεννήθη Ισραηλίτης, από έναν άλλον που εγεννήθη Χριστιανός, και ότι, ακόμη και εις την μακαρίαν εποχήν που εγίνοντο ζουσφέτια, έπαιρναν τόσα οι Εβραίοι εκλογίες όσα και οι Χριστιανοί... Ούτε εις τον Νόμον διάκρισις, αλλά

ούτε και εις την Παρανομίαν. Ας είνε βέβαιοι λοιπόν οι Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης ότι και αφού σβεσθή η ηχώ των ωραίων λόγων που ήκουσαν, η ελληνική διοικησις δεν θα τοις υπενθυμίσῃ ούτε μίαν στιγμήν, την απαισίαν τυραννίαν, υπό την οποίαν εδουλεύαν ως τώ-

ρα. Και ως ελεύθεροι Έλληνες πολίται, θα προοδεύσουν, θ' αναπτυχθούν, θα ευημερήσουν, θα ευτυχήσουν, όσον ποτέ πριν, υπό τον εφιάλτην του Τούρκου, περιδείξις και τρέμοντες, δεν θα ετόλμησαν ούτε καν να ονειρευθούν.

Οι Ισραηλίται και οι πόλεμοι - Νικηταί και ηττημένοι

- Αι πεποιθήσεις των Θεσσαλονικέων - Η ταπείνωσης των δοριαλώτων - Αι πολιτικαί ελευθερίαι

* **Εφημερίδα «Αθήναι» - Σάββατο 3 Νοεμβρίου 1912 - 1η σελίδα - Άρθρο του Ιησού Σαμουηλίδη.** Στο άρθρο αυτό ο Ισραηλίτης δικηγόρος επεξηγεί την τότε εν γένει στάση των Ισραηλίτων σε πολέμους, το καθεστώς υπό το οποίο διαβιούσαν υπό τους Τούρκους και τις νέες προοπτικές που διανοίγονται κατά την ειρηνική περίοδο μέσα πια στους κόλπους της ελεύθερης Ελλάδος.

Εφόσον υπάρχουν ανά την υφήλιον Ισραηλίται διασκορπισμένοι και γίνονται μεταξύ των Εθνοτήτων πόλεμοι θα γεννώνται πάντοτε ζητήματα σχετικά προς την στάσιν των κατοικούντων εις τα εμπόλεμα μέρη Ισραηλίτων. Κατά τον παρόντα πόλεμον γεννά ενδιαφέρον η στάσις των ισραηλιτικών κοινοτήτων των απελευθερουμένων μερών και θα ήτο ίσως διαφωτιστική πολλών ζητημάτων μία εξήγησις, όσον αφορά την στάση των Ισραηλίτων της Θεσσαλονίκης εκ μέρους Έλληνος Ισραηλίτου, δυναμένου ως εκ των σχέσεων του γνωρίζει τας διαθέσεις των ελευθερουμένων Ισραηλίτων της Θεσσαλονίκης.

Τισώς να μη γεννήσῃ την απορίαν το γέγονός ότι πιθανόν ομιλούντες ειλικρινώς δεν θα αποκρύψωμεν ότι ούτε η μείζων μερις των Ισραηλίτων της Θεσσαλονίκης να μη προβλέπει ευχαρίστως εις την επελθούσαν μεταβολήν, αλλ' αν τούτο είνε αληθές προφανώς δέον να αποδοθή εις παρεξήγησιν, οφειλομένην και ταύτην αναιρισμότητως εις την Τουρκικήν κακοδοιοκήσιν, ήτις, επί αιώνας ήδη κρατεί τους πληθυσμούς της ωραιοτέρας γωνίας της γης μακράν του πολιτισμού, μακράν της πολιτικής διαπαιδαγώγησεως, ήτις αν επήρχετο δεν ηδύνατο παρά να καταστρέψῃ τελείως και να εξαφανίσῃ την στρατοχρονίαν μιας μειοψηφίας τυραννούσης.

Εθνικά ιδεώδη

Δεν χρειάζονται διαβεβαιώσεις ότι αν υπάρχουν εθνικά ιδεώδη παρά τοις Ισραηλίταις, ταύτα στρέφονται, ούτε εστόραφσαν ποτέ προς άλλους τόπους, ειμή εκεί όπου ουδενός Ευρωπαϊκού λαού στρέφονται. (Λέγομεν λαού, διότι θέλομεν να τονίσωμεν την διάκρισην μεταξύ των κατακτητικών βλέψεων των κυβερνήσεων της Ευρώπης, αι οποίαι ενεργούν κατακτήσεις επί

αλλοτρίων χωρών με σκέψεις εμπορικών επιχειρήσεων).

Το επικρατούν όμως εις τους μάλλον προηγμένους Εβραίους της Δύσεως ιδανικών είνε, να συγκρατήσουν υπερηφάνως διά μέσου των αιώνων το περίλαμπρον αυτό φαινόμενον της διατηρήσεως ενός αρχαιοτάτου λαού με όλα τα εθνικά του χαρακτηριστικά, με όλα του τα φυλετικά χαρίσματα διά να προσφέρῃ τας δυνάμεις του και αυτός εις την γενικήν προς τα πρόσω πορείαν της ανθρωπότητος απαξαπάσης, βεβαιουμένου μάλιστα ότι εκ των αριθμών της συγκρίσεως συνάγεται ότι καταβάλλει εκ των νοητικών του δυνάμεων ακόμη και νων την μεγαλειόνα μερίδα. Δεν είνε του παρόντος η έρευνα, πώς και υπό ποιάς συνθήκας ευρέθη ο σχετικώς με τας άλλας χώρας ικανός αριθμός Ισραηλίτων εις τας υπό την Τουρκίαν χώρας. Εκείνο όμως όπερ αναντιρρήτως βεβαιούται είνε ότι μέχρι της προ ολίγων δεκαετηρίων πολιτικής χειραφέτησης των Ισραηλίτων εν Ευρώπῃ οι υπό την Τουρκίαν Ισραηλίται ήσαν οι ενδιαμονέστεροι των της υφράλιουν. Βιούντες ταπεινωτικώς και μη αξιούντες ουδέ εθνικήν υπόστασιν ιδίαν, ουδέ ελευθερίας άλλας πλην της ενασκήσεως της λατρείας των, αφ' ετέρου δε κολακεύοντες τον κατακτητήν επωφελούντο της φαθυμίας του συσσωρεύοντες τον χρυσόν τον οποίον άλλως τε έκρυπτον επιμελώς από των αρπακτικών του διαθέσεων. Ο Τούρκος κατακτητής εξ άλλου ο υποθάλπων τας εθνικότητας διά να άρχη επ' αυτών, έδιδε πάσαν προτίμησιν εις τον Ισραηλίτην αντί του Έλληνος, τον οποίον υπέβλεπεν ως διάδοχον υποσκάπτοντα το κατακτητικόν του οικοδόμημα.

Η δράσης των πανταχού

Τοιαύτη υπήρξεν η πολιτική διαπαιδαγώγησις του υπό τους Τούρκους Ισραηλίτου ανέκαθεν, και τοιαύτη υφίσταται ακόμη και σήμερον όπου υπάρχει ο Τούρκος και συνέπεια τούτου είνε το περίεργον φαινόμενον ότι, ενώ επί τεσσαράκοντα μόνον χιλιάδων Ισραηλίτων μεταξύ 40 εκατομμυρίων Ιταλών βλέπομεν Ισραηλίτας διακρινόμενους εις την πολιτικήν, εις τας επιστήμας και εις το εμπόριον εις μέγαν αριθμόν, τουναντίον επί οκτακοσίων χιλιάδων Ισραηλίτων βιούντων εις την

Τουρκίαν ελάχιστος αριθμός αυτών μόλις ευδοκιμεί εις το εμπόριον, όλοι δε οι άλλοι βιούν οικτρότατον από πάσης απόφεως βίον. Είναι αληθές ότι κατά τα τελευταία έτη παρετηρήθη σχετικώς πρόοδος τις αλιματική όσον αφορά την εκπαίδευσην, τούτο όμως οφείλεται αποκλειστικώς εις την δράσιν του εν Παρισίοις εδρεύοντος Παγκοσμίου Ισραηλιτικού Συνδέσμου (L'alliance Israéliste universelle), όστις ίδουσεν εις όλας σχεδόν τας Ισραηλιτικάς κοινότητας της Τουρκίας, Αιγύπτου και Παρισίων τελειότατα σχολεία αρρένων και θηλέων, εν ης διδάσκεται η αρχαία εβραϊκή γλώσσα αλλά και όλα τα εγκύλια μαθήματα γαλλιστί. Εξαιρετικώς δε εις τα τελειότατα Αρρεναγωγείον και Παρθεναγωγείον των Ιωαννίνων διδάσκεται ευρέως και η Ελληνική γλώσσα.

Μεταβολή καθεστώτος

Τοιουτοδόπως διαπαιδαγωγήθεντες πολιτικώς οι Τεν Τουρκία Ισραηλίται, μηδέποτε γνωρίσαντες πολιτικήν Ελευθερίαν, αναγνωρίζουν εις μεν τον Τούρκον ένα δυνάστην κατακτητήν, κατώτερον πνευματικώς, ισχύοντα όμως διά της σπάθης αλλά και ευκόλως διά της κολακείας και διά του μπαξισίου δαμαζόμενον, εις δε τον Έλληνα συμπολίτην του, ένα δούλον και αυτόν υπηρετούντα μεν τον δυνάστην, αλλ' υπέρτερον πνευματικώς, αφ' ετέρου πρακτικώτατον και εργατικόν, μη επιδεκτικόν κολακείας, αλλά και πεπαιδευμένον εις τα λαμπρά Ελληνικά σχολεία της Τουρκίας: συλλογίζεται συνεπώς ότι μία μεταβολή του καθεστώτος υπέρ των Ελλήνων δεν θα έχη αλλο αποτέλεσμα, ειμή την αλλαγήν του δυνάστου. Ο της χθες συνάδελφος εν δουλεία θα μετατραπή εις δυνάστην σκληρότατον, δεν θα είναι ο ευχερώς διά της κολακείας και του μπαξισίου δαμαζόμενος κατακτητής, αλλ' ο ευφυής και σκληρότατος κατακτητής όστις θα τον στεφήση παντός αγαθού.

Αύτη είνε δυστυχώς η τρομερά πλάνη. Εδώ έγκειται η απαισία παρεξήγησις, και επεθύμουν αι λέξεις μου να βροντοφωνηθώσιν απ' άκρου εις άκρου εις τας ελευθερωθείσας χώρας όπου πολυπληθείς κατοικουσίν οι μη χριστιανοί. Η Ελλάς δεν προελαύνει εκεί ως κατακτητής αλλ' ως ελευθερίας. Με τόνον καθεστώς οι αδελφοί Ισραηλίται της Θεσσαλονίκης δεν αλλάσσουν δυνάστην, αλλ' απαλλάσσονται του δυνάστου.

Την αλήθειαν ταύτην εβροντοφώνησεν εγκαίδως η Ισραηλιτική κοινότης Αθηνών διά του τηλεγραφήματός της προς την Ισραηλιτικήν Κοινότητα Θεσσαλονίκης. Αν διά την αλήθειαν ταύτην χρειάζεται και απόδειξις, τοιαύτη υπάρχει και μάλιστα η επισημοτέρα.

Το καθειρούν την ισονομίαν Ελληνικόν σύνταγμα, το οποίον αείποτε εφηρμόσθη ξηλοτύπως είνε η μεγαλειτέρα απόδειξις περί της εξαφανίσεως του δυνάστου από τας Ελευθερουμένας χώρας διά πάντας τους κα-

τοίκους, και επειδή είνε ανάγκη να ομιλή τις με ειλικρίνειαν δεν διστάζουμεν να ομολογήσωμεν ότι και εις την μακαρία τη λήξει εποχήν της διοικητικής συναλλαγής, οι Έλληνες Ισραηλίται είχομεν την ανάλογον μεριδα και εις την παροχήν των ζωνσφετίων, ουδέποτε εις ουδέν ως γνήσιοι Έλληνες υστερησαντες.

Απόρρηψη του θρησκεύματος

Δυστυχώς ούτε την ανεξιθοησείαν του Ελλ. λαού Δηδυνήθησαν ποτέ να διακρίνωσι και να εκτιμήσωσιν οι εν Τουρκία διαβιούντες Ισραηλίται. Μνημονεύω χαρακτηριστικώτατον επεισόδιον: Προ τινών μηνών διέτοιβε πρόσφρυ Ιταλός υπήκοος, ευπορώτατος Ισραηλίτης εκ Θεσσαλονίκης μετά της νεαράς και εν Ευρώπη μιρρωθείσης συζύγου του. Επί τη συμπτώσει εβραϊκής εορτής εκλήθησαν να δειπνήσουν εις μίαν από τας πρώτας Ισραηλιτικάς οικογενείας των Αθηνών.

Εις το δείπνον εκλήθη και Αθηναία δέσποινα γείτων της Ισραηλιτικής οικογενείας. Είνε αδύνατον να φαντασθή κανείς την έκπληξιν της εκ Θεσσαλονίκης Ισραηλίτιδος όταν αντελήφθη ότι δεν απέκρυψενη η Ισραηλιτική οικογένεια των Αθηνών την ιδιαιτέρων της θρησκείαν και διετέλει με όλα ταύτα εις τοιαύτην οικειότητα μετά των γειτόνων ορθοδόξων Ελλήνων, ομολογήσασα ότι αύτη επί δύο όλους μήνας απέκρυψε το θρησκευμά της εις το ξενοδοχείον όπου διέμεινεν.

Το αποτέλεσμα βεβαίως υπήρξεν ίνα η Αθηναϊκή Ισραηλιτική οικογένεια καταπλαγή διά το μέγεθος της πλάνης, ήτις επικρατεί εις τους εν Τουρκία ομοφύλους.

Μία έκκλησις

Απευθύνομαι προς τους Ισραηλίτας, τους νέους Έλληνας υπηκόους και χαιρετώ με άκραν αγαλλίασιν την κατ' εξοχήν δι' αυτούς ανατέλλουσαν ελευθερίαν. Ουδείς ημπορεύει να αμφισβητήσῃ τα φυλετικά χαρακτηρισμάτα της εργατικότητος και της ευφυίας των. Μέχρι σήμερον τα απέπνιγεν η βαρεία της δουλείας ατμόσφαιρα. Εις τον εμπορικώτατον λιμένα της Θεσσαλονίκης, ούτε εμπόριον, ούτε βιομηχανία ηδύνατο να ακμάσῃ και διά την έλλειψιν πραγματικής ελευθερίας, και διά την έλλειψιν ελευθέρας νομιθεσίας, αλλά και διά την αβεβαιότητα της πολιτικής καταστάσεως εν τη Βαλκανική. Ήδη χάρις εις την δράσιν του γενναίου στρατού μας, και με το τύμιον αίμα των ηρώων μας, η ελευθερία ενεκατέστη εις την πρωτεύουσαν της Μακεδονίας. Οι αδελφοί Ισραηλίται καλούνται υπό την προστασίαν της ελευθερίας να επαναλάβουν ζωηρότερον τα ειρηνικά των έργα, και εις τον ειρηνικόν αγώνα της προόδου και της πλουτοπαραγωγής, εις ον αναγνωρίζονται ακαταμάχητοι ουδείς αμφιβάλλει ότι θα ακμάσουν διά το αγαθόν και αυτών των ιδίων και του τόπου.

Εβραιϊκός φιλελληνισμός στα χρόνια του '21

Του Δρ. ΣΠΥΡΟΥ Δ. ΛΟΥΚΑΤΟΥ, Ιστορικού

Από την ομώνυμη μελέτη του Δρ. Σπ. Λουκάτου, μεταφέρουμε ένα συνοπτικό απόσπασμα, με τίτλο «Οι προσφορές του Εβραιϊκού Φιλελληνισμού στα χρόνια του '21», καθώς και τον επίλογο της όλης ερευνητικής εργασίας.

Οι προσφορές του Εβραιϊκού Φιλελληνισμού στον αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας, κατά τα γνωστά σε μας στοιχεία, ήσαν θετικές μεν, αλλά περιορισμένης εκτάσεως, αφού, άλλως τε, της αυτής εκτάσεως ήσαν και οι Εβραίοι στα χρόνια του '21 Φιλέλληνες. Με βάση τα όσα στοιχεία από τη σχετική έρευνά μας έχουμε συγκεντρώσει έως σήμερα προσφορές Εβραίων Φιλελλήνων κατά την Ελληνική Επανάσταση είναι δυνατόν να επισημανθούν οι ακόλουθες:

α. Συμμετοχή στις μάχες της Ελληνικής Επαναστάσεως. Επί του προκειμένου έχουμε τεκμηριωμένα επισημάνει: τη συμμετοχή του Ιωάννη Λέχου (Πολωνού) εξ Εβραίων, ο οποίος με την έναρξη του αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας πήγε στην Κρήτη με άλλους, τους οποίους εξώπλισε με δικά του έξοδα, πήρε εκεί μέρος στις μάχες εναντίον των Τούρκων στην περιοχή Κισσάμου, υπηρέτησε αργότερα στο Νεόκαστρο και πήρε μέρος «ως πυροβολιστής» στο τακτικό του Φαβιέρου¹ και τη συμμετοχή στους «προς την πατρίδα ομολογούμενους αγώνας» του «αναδεχθέντος εξ Εβραίων τον χριστιανισμόν Γεωργίου Ραφαήλ»².

β. Συμπαραράσταση σε φυλακισμένους πατριώτες και ιατρική περιθαλψή σε άρρωστους και τραυματίες του αγώνα. Στο σημείο αυτό σημαντικές υπήρξαν οι υπηρεσίες, που πρόσφερε ο Ζακυνθινός γιατρός Χατζής Ιωάννης, ισραηλιτικής καταγωγής. Σύμφωνα με επίσημη μαρτυρία αυτός ωφέλησε «λόγω τε και ἔργῳ» τους αρχιερείς και πρόκριτους της Πελοποννήσου, τους οποίους με δόλο είχαν φυλακίσει στην Τριπολίτσα πριν από την έναρξη της Επαναστάσεως οι εκεί τουρκικές αρχές και τους κρατούσαν ως ομήρους κάτω από δυσμενέστατες συνθήκες: σε συνέχεια και μετά την έναρξη του αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας ο ίδιος γιατρός περιέτρεξε τα στρατόπεδα και βοηθούσε με τις ιατρικές γνώσεις του αρρώστους και τραυματίες επαναστάτες ξοδεύοντας «εξ ιδίων» για αγορά των αναγκαίων ιατρικών³.

γ. Συμμετοχή σε φιλελληνικά κομιτάτα. Χαρακτηριστική επί του προκειμένου περίπτωση, έχουμε επισημά-

νει, την περίπτωση του νέου Ισραηλίτη στη γαλλική πόλη Nimes, ο οποίος πήρε μέρος στην φιλελληνική εταιρεία, που συγκροτήθηκε εκεί, και ο οποίος χάρις και στην ομολογούμενη υπόληψη, που είχε ανάμεσα στους Ισραηλίτες της Γαλλίας θα επέδειξε σημαντική φιλελληνική δραστηριότητα⁴.

δ. Έκκληση για συνδρομές υπέρ των Ελλήνων. Αυτή απευθύνθηκε προς τις ισραηλιτικές κοινότητες, άπαντας τους Ισραηλίτες, και τους προέδρους τους από τον Έλβιγκ, πρόεδρο ορθόδοξης στην πόλη Werle του δουκάτου της Βεστφαλίας στις 21 Μάη 1826. Η έκκληση αυτή αποτελεί μια ανοικτή καταγγελία των τουρκικών θηριωδιών και ώμοτήτων και ταυτόχρονα ένα απαράμιλλο κήρυγμα ανθρωπισμού και φιλελληνισμού από τον Εβραίο αυτό θρησκευτικό στο δουκάτο της Βεστφαλίας ηγέτη. Ξεπερνώντας τη θρησκευτική μισαλλοδοξία και το φυλετικό φανατισμό άλλων συμπατριωτών και ομοεθνών του ο Εβραίος αυτός ορθόδοξος με την έκκλησή του αυτή για συνδρομές υπέρ των αγωνιζομένων για την Λευτεριά τους Ελλήνων εκπλήρωνε στο ακέραιο το χρέος του ως ανθρώπου και ως θρησκευτικού ηγέτη, έστω και αλλόδοξην, προσκαλώντας κάθε Ισραηλίτη σε «ευεργετικάς προσφοράς υπέρ των δυστυχών Χριστιανών», οι οποίοι υπόκεινται στο μίσος των Τούρκων που καίσουν, λεηλατούν και αιτιμάζουν «ως λύκοι λυσσώδεις»⁵.

ε. Συμπαραράσταση στον ελληνικό αγώνα Εβραίων δημοσιογράφων. Αυτή εκφράστηκε και εκδηλώθηκε στο Παρίσι και εκφραστής της, κατά τις υπάρχουσες μαρτυ-

ρίες, υπήρξε ο Εβραίος δημιουργόφος Γεώργιος Λαφίτ. Αυτός στην εφημερίδα «France Libre» αρθρογράφουσε υπέρ του ελληνικού αγώνα, με τα άρθρα του δε διήγειται τον παρισινό λαό, ο οποίος σε σχετική κινητοποίησή του προς τα ανάκτορα του Κεραμεικού ανάγκασε τον Γάλλο βασιλιά να υποσχεθή τη βοήθειά του προς τους Έλληνες επαναστάτες⁶.

Εβραίους Φιλέλληνες, που με οιονδήποτε τρόπο εξέφρασαν και εκδήλωσαν αισθήματα συμπαραστάσεως στον Ελληνικό Λαό κατά τον αγώνα της Ανεξαρτησίας του, η έως σήμερα έρευνα μας επεσήμανε αυτούς, που ακολούθουν με τις δραστηριότητες του καθενός.

1. Cremieux (Κρεμιέ) Αδόλφος. Νέος Ισραηλίτης, κάτιοκος της γαλλικής πόλεως Nîmes. Διακρινόταν διάτα φυσικά τον προτερήματα και τον πατριωτισμό του, για τα οποία απόκτησε εξαιρετή φήμη και υπόληψη ανάμεσα στους Ισραηλίτες, που διαβιούσαν στη Γαλλία. Μαρτυρείται ότι ήταν επίλεκτο μέλος της φιλελληνικής εταιρείας, που συγκροτήθηκε στην Nîmes υπέρ των Ελλήνων και στην οποία, εκτός του νεαρού Ισραηλίτη, συμμετείχαν καθολικοί και προτεστάντες. Ως μέλος της φιλελληνικής αυτής εταιρείας ο Αδόλφος Cremieux θα πήρε ενεργό μέρος στις φιλελληνικές δραστηριότητες και ένεκα της εκτιμήσεως, που του έτρεφαν εκεί οι ομοεθνείς του φρονούμε ότι θα επεξέτεινε τα φιλελληνικά του αισθήματα και σ' αυτούς⁷.

2. Δημήτριος Ιωάννου Λέχος, του εξ Εβραίων. Νέος Ισραηλίτης, γιος του Ιωάννου Λέχου (Πολωνού) εξ Εβραίων. Είχε επικαίευθη στο Ταΐγάνι της Ρωσίας στην «ρωσικήν εγκύλιον παιδείαν», όπου είχε σταλή από τον πατέρα του εγκαταστημένο στην Ελλάδα. Όταν γύρισε από εκεί συνυπέργαψε μαζί με τον πατέρα του αναφορά προς τον Ιω. Καποδίστρια, με την οποία υποβαλλόταν η αίτησή τους να προσληφθῇ «εις όποιον κατάστημα εθνικόν» θα ενέκρινε ο Κυβερνήτης⁸.

3. Έλβιγκ (Ελβίγγος) πρόεδρος, Ραβίνος. Έχοντας έδρα την πόλη Werle (Ουέρλιο) του δουκάτου της Βεστφαλίας, απήγινε στις 21 Μάη 1826 ιστορική και αξιοσήμαντη από κάθε πλευρά έκκληση προς όλες τις Ισραηλιτικές κοινότητες και τους προέδρους τους να δραστηριοποιηθούν σε «ευεργετικάς προσφοράς υπέρ των δυστυχών ομοίων ημών, των χριστιανών Ελλήνων, οίτινες παντοιοτόπως είναι αξιοί των ημετέρων οικτυμάων. Ποίος Ισραηλίτης δύναται ν' αναγνώσῃ τας εφημερίδας τα πράγματα των Τούρκων και Ελλήνων, χωρίς να χύνη δάκρυα αισθαντικά και ευεργετικά προς τούτους τους αληθώς δυστυχείσαν ανθρώπους; Τοιούτοι διωγμοί εγένοντο και εν εκείναις ταις ημέραις του σκότους κατά των ταλαιπώρων προγόνων ημών. Θρησκευτικόν μόνον μίσος, και στρεβλαί φιλανθρωπίας ιδεία ανήγειραν αιδιάλιτον διάφραγμα μεταξύ των μη Ισραηλιτών και Ισραηλιτών, και άμετρον αμότητα. Ο ενθουσιασμός και η δεισιδαιμονία εκίνησαν την ολέθριον μάστιγα κατά πολλών ανθρώπων. Ας ευχαριστήσωμεν λοιπόν μετά σπουδής ω Ισραηλίται! τον πατέρα της αγάπης, όστις εφώτισε το πλείστον μέρος της Ευρώπης, όπου εδόθησαν και εις ημάς ανθρώπινα δικαιώματα. Τα αυτά δεν εδόθησαν και εις τους αιδελφούς ημών χριστιανούς της Ελλάδος παρά των δεσποτών αυτών. Οι Τούρκοι καιίουσι, λεηλατούσιν,

Η έκκλησή του αυτή συγκίνησε και τους Έλληνες επαναστάτες, όσοι δε από αυτούς ασχολήθηκαν με την ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως τη μνημονεύουν ξεχωριστά. Η έκκληση αυτή έχει, όπως ακολουθεί⁹:

Η δημοσίευσή της γίνεται ένεκα του αξιοσήμαντου περιεχομένου της:

Περὶ συνδρομῆς υπέρ των Ελλήνων

«Ουχί πατήσῃ εἰς πάντων υμῶν; ουχί εἰς ἔκτισεν υμάς; τι δύτι εγκατελίπετε ἐκαστος τον αδελφόν αυτού, τον βεβηλώσαι την διαθήκην των πατέρων υμών».

(Μαλαχ. Κεφ. B, στίχ. 10)

Το ιερώτερον εκάστου ανθρώπου είναι, να δίδη χείρα βοηθείας εις τον όμοιόν του πάσχοντα· να συνεργῇ εις καλητέρευσιν της καταστάσεως αυτού, καθ' όσον συγχωρούσιν αι περιστάσεις του· να δεικνύῃ προς αυτόν αγάπην και χάριν, και να τον αξιώνῃ της τιμῆς και προσοχῆς του ως εικόνα Θεού. Διά τούτου μόνον γινόμεθα αληθώς του ελέους του Θεού άξιοι· διά τούτου μόνον δυνάμεθα ν' απολαύσωμεν την ευχαρίστησιν, ότι ηγαπήσαμεν τον Θεόν και τον πλησίον ημών ως εαντούς· διότι τότε μόνον αγαπώμεν τον Θεόν όταν πνέωμεν αγάπην προς τον πλησίον ημών. Τούτο μας παραγγέλλει πανταχού η αγία Γραφή· διότι υπό τον όμοιον άνθρωπον, τον πλησίον και αδελφόν δεν εννοούνται μόνον οι Ισραηλίται, αλλά συμπεριλαμβάνονται όλοι οι άνθρωποι, όσοι μεθ' ημών ζώσιν, οποιασδήποτε θρησκείας και οποιουδήποτε έθνους και οι ήναι. Τούτο αποδεικνύεται εκ παμπόλλων της θείας Γραφής ορτών. Η βίβλος αύτη των βιβλίων ως και εκείνους ονομάζει ομοίως ημών και πλησίον, όσοι σκληρώς και ωμώς εμεταχειρίσθησαν τους ημετέρους προγόνους. Εις τας ευγενείς και φιλανθρώπους ψυχάς, και εις την προς με, οίον Ισραηλίτην, δειχθείσαν μεγάλην αγάπην επιστηριζόμενος, προσκαλώ τας κοινότητας, και τους προέδρους αυτών εις ευεργετικάς προσφοράς υπέρ των δυστυχών ομοίων ημών, των χριστιανών Ελλήνων, οίτινες παντοιοτόπως είναι αξιοί των ημετέρων οικτυμάων. Ποίος Ισραηλίτης δύναται ν' αναγνώσῃ τας εφημερίδας τα πράγματα των Τούρκων και Ελλήνων, χωρίς να χύνη δάκρυα αισθαντικά και ευεργετικά προς τούτους τους αληθώς δυστυχείσαν ανθρώπους; Τοιούτοι διωγμοί εγένοντο και εν εκείναις ταις ημέραις του σκότους κατά των ταλαιπώρων προγόνων ημών. Θρησκευτικόν μόνον μίσος, και στρεβλαί φιλανθρωπίας ιδεία ανήγειραν αιδιάλιτον διάφραγμα μεταξύ των μη Ισραηλιτών και Ισραηλιτών, και άμετρον αμότητα. Ο ενθουσιασμός και η δεισιδαιμονία εκίνησαν την ολέθριον μάστιγα κατά πολλών ανθρώπων. Ας ευχαριστήσωμεν λοιπόν μετά σπουδής ω Ισραηλίται! τον πατέρα της αγάπης, όστις εφώτισε το πλείστον μέρος της Ευρώπης, όπου εδόθησαν και εις ημάς ανθρώπινα δικαιώματα. Τα αυτά δεν εδόθησαν και εις τους αιδελφούς ημών χριστιανούς της Ελλάδος παρά των δεσποτών αυτών. Οι Τούρκοι καιίουσι, λεηλατούσιν,

αιμάζουσι και φρενύουσι τους χριστιανούς εκείνους, οίτινες παρεδόθησαν παρά του κοινού ημών πατρός εις την προστασίαν αυτών. Αι τυφλαί αυτών προλήψεις τάττουσι τους δυστυχείς τούτους πολύ κατωτέρω της αξίας πλάσματος Θεού και κηρύγγουσιν αυτούς ως καταδίκους χωρίς τίνος εξαιρέσεως. Ως λύκοι λυσσώδεις υπό θρησκευτικής μανίας φλεγόμενοι εφοδιώσαν επί των ομοίων αυτών, οίτινες άλλο αμάρτημα δεν ἐπραξαν ευημή ότι εγεννήθησαν και ανετράφησαν Ελλήνες.

Οθεν επικαλούμαι θερμώς διά του παρόντος μου άπαντας τους Ισραηλίτας εις ιδιαιτέραν ενεργετικήν συνεισφοράν υπέρ των οηθέντων δυστυχών χριστιανών. Εκάστη κοινότης ας καταγράψῃ εις ἔνα προς τούτο διωρισμένον κατάλογον, ἔκαστος αναλόγως της ευλογίας, ην ο αιώνιος Θεός των εχάρισεν. Οι πρόδεροι ας συνάξωσι τας συνεισφοράς και ας μοι τας πέμψωσι, περὶ ανθέλει δοθή λογαριασμός διά δημοσίων εφημερίδων, πόσα εμβήκαν και που εξωδεύθησαν. Σκεφθήτε, αδελφοί μου, την δεινήν μοίραν των δυστυχών τούτων χριστιανών, οίτινες υποφέρουσι τας αλγεινάς μάστιγας της υπερηφανείας, της στερήσεως, του χλευασμού, της καταφρονήσεως, της σκληροκαρδίας, και της δουλείας, ως και της ποτέ. Σκεφθήτε τον νόμον του Μωϋσέως, Βιβλ. Ε', Κεφ. ρε', στίχ. 19* (*Δευτερον. Κεφ. 1, στίχ. 19) ίνα αγαπήσητε τον ξένον, μισήσητε την αμαρτίαν της σκληρότητος, και τιμήσητε την αρετήν της αγάπης. Και είθε ο Θεός να χαρίση την αρωγήν και ευλογίαν εις όλους τους προθυμούμενους να συνεισφέρωσι διά τους δυστυχείς τούτους ανθρώπους και να κατευθύνη τας οδούς αυτών. Αμήν.

Ἐν Οὐρελίῳ (Werle) κατά το δουκάτον της Βεστφαλίας
1826 Μαΐου 21,
Ελβίγγος πρόεδρος, Ραβίνος

4. Finzi Raffaello, οικογένεια: Flamminio Finzi Alessandro Finzi· Grazia Dio Finzi· Εβραϊκή οικογένεια εγκατεστημένη στη Φλωρεντία της Ιταλίας διακρινόμενη για τα φιλελεύθερα φρονήματά της και τις επαναστατικές της δραστηριότητες. Τα μέλη της οικογένειας αυτής ανέπτυξαν στενότατες σχέσεις λίγο πριν και ἔπειτα από την ἐναρξη της Ελληνικής Επαναστάσεως με τον ποιητή Ανδρέα Κάλβο, προ παντός κατά τη δεύτερη παραμονή του στη Φλωρεντία από τον Σεπτέμβρη 1820. Οι στενοί αυτοί δεσμοί του Ανδ. Κάλβου με την οικογένεια Finzi οφείλονταν από τη μια μεριά στο γεγονός ότι ο ποιητής ήταν οικοδιδάσκαλος - καθηγητής της λογοτεχνίας στην οικογένεια, αλλά και προ παντός στο γεγονός ότι ήταν ταυτόσημη η επαναστατική φιλελεύθερη λιδεολογία τους. Μαρτυρείται, επίσης, ότι όταν ο ποιητής βρισκόταν στο Λονδίνο διατηρούσε αλληλογραφία με πρόσωπα στην Ιταλία, που ήσαν αναμεμεγένα στο κίνημα των Καρμπονάρων, όπως τα μέλη της οικογένειας, Finzi. Εξ άλλου σε κατάλογο υπόπτων, που συνέταξαν οι αστυνομικές αρχές της Φλωρεντίας ανάμεσά τους συ-

γκαταριθμούνται ο Κάλβος και μέλη της οικογενείας Finzi, όπως ο Flamminio, ο Alessandro και ο Grazia Dio και άλλοι Εβραίοι, που χαρακτηρίζονται «στενοί φίλοι του», τους οποίους, άλλως τε, μαρτυρείται ότι «σχεδόν αποκλειστικώς» συναναστρεφόταν ως «εργαζομένους υπέρ της υποδούλου πατριόδος» πολεμώντας «κρυφίως τους κατακτητές» της Ιταλίας και «συμμετέχοντας στη μυστικήν εταιρείαν των Καρμπονάρων»¹⁰.

5. Ioannīs Axēos εξ Εβραίων. Πολωνοεβραίος, που κατέβηκε στην Ελλάδα κατά το 1805 και εγκαταστάθηκε στην αρχή στο νησί Ίον, όπου βαστίστηκε χριστιανός, ἔπειτα δε στη Σαντορίνη, όπου παντρεύτηκε και εμπορεύοταν εκεί ἔως την ἐναρξη της Ελληνικής Επαναστάσεως, Αμέσως μόλις άρχισε ο αγώνας της Ελληνικής Ανεξαρτησίας όπλισε και άλλους και μαζί τους πήγε στην Κρήτη περὶ τα τέλη του Φλεβάρη 1822. Εκεί πήρε ενεργό μέρος στις μάχες κατά των Τούρκων, που ἔγιναν στην περιοχή Κισσάμου υπηρετώντας «εντίμως» και εκτελώντας το χρέος του σε βαθμό ωστε ο γενικός ἐπαρχος Κρήτης Μ. Κομνηνός Αφεντούλιερ να ἔξαιρῃ τον ζῆλον του και να τον προσαγάγῃ σε πεντηκόνταρχο¹¹. Σε συνέχεια συναντάται στη Σαντορίνη όπου με σχετική διαταρά της Διοικήσεως των αγώνων υπηρέτησε με πατριωτικό ζῆλο επί τούμπην και χωρίς μισθό στο επαρχείο του νησιού¹². Τέθηκε αργότερα κάτω από τις διαταγές του καπετάνιου Αναγάντου Ξίδη στο Νεόκαστρο, επί 23 μήνες, κατατάχθηκε επί ἔνα εξάμηνο στο τακτικό υπό τον φιλέλλην Γάλλο συνταγματάρχη Φαβιέρο «ως πυροβολικός», ἔνεκα δε αισθενείας του υιού του ξαναγύρισε στη Σαντορίνη. Τον Μάη του 1830 υπέβαλε αναφρού στον Ιω. Καποδιστρια, στην οποία αναφέρει τις εκδουλεύεις του στον αγώνα και ζητά ο μεν γιος του Δημήτριος, που εκπαιδεύτηκε στο Ταϊγάνι της Ρωσίας, να καταταγή «εις όπιον κατάστημα εθνικού» θα ενέκρινε ο Κυβερνήτης, ο ίδιος δε να διορισθῇ «εις κανέν υπούργημα, ας είναι και μικρόν» για να αντιμετωπίσῃ τις μεγάλες οικογενειακές του ανάγκες. Το κείμενο αυτής της αναφοράς, ανέκδοτης μέχρι σήμερα, είναι το ακόλουθο¹³:

Ἐξοχώτατε Κυβερνήτα της Ελλάδος,

Γεννημένος εις την Λεχίαν (γρ. Πολωνίαν) εκ γονέων Εβραίων, εις ηλικίαν ετών δέκα οκτώ εμνήθην το αμώμητον της χριστιανικής πίστεως και το 1805 ἔτος επήγα εις προσαύησην των Ιεροσολύμων και εις την επιστροφήν μου εβαπτίσθην εις την νήσον Ίον, και εις την νήσον Σαντορίνην συνέευχθην γυναικί νομύμω, και ἔζησα μέχρι της Ελληνικής Επαναστάσεως δι' εμπορίου. Ενθύς δε υψώθη η σημαία της Ελληνικής Ελευθερίας ζῆλω θείω κινούμενος ἐτρέξα αμέσως εις το πλησίον της διαμονής μου στάδιον του πολέμου εις τὴν Κρήτην, συμπαραλαβών μετ' εμαυτού και οπλίσας ὄσους εδυνήθην στρατιώτας, εκεί επλήρωσα το χρέος μου, κατά δύναμιν, καθώς διαλαμβάνει το οποίον ἐτυχε να διασώσω αποδεικτικόν του Γενικού Επάρχου Κρήτης, ἔπειτα ελθών κατά την Πελοπόννησον εκάμα εις την πολιορκίαν της Ναυπάκτου εις την οδηγίαν του Καπιτάν Παύλου Χη Αναργύρου

Σπετζιώτη, έπειτα εις το τακτικόν επί του Συνταγματάρχου Παλαίστρα, έπειτα έκαμα εις την οδηγίαν του κατά το Νεόκαστρον πεσόντος Καπιτάν Αναγνώστον Ξύδη και μήνας είκοσι τρεις. Μετά ταύτα ήλθον πάλιν εις το τακτικόν επί Φαβιέρου ως πυροβολικός και εδούλευσα και τότε μήνας περίπου έξ, αλλ' η αιφνίδιος και επικινδυνος ασθένεια του υιού μου, τον οποίον είχα μαζί μου, με έκαμε να αναχωρήσω εις τον τόπον της διαμονής μου. Των εκδούλευσεών μου τα αποδεικτικά είχον, αλλά τα έχασα εις έναν δυστυχή πλουν. Πλην η Κυβέρνησης ημιπορεί να πληροφορηθῇ και τούτων την αλήθειαν, ούthen θελήσῃ ή όταν μου δώσῃ καιρόν. Προ πολλού έμελλον να παρουσιασθά ενώπιόν σας, αλλ' επρόσμενον να έλθῃ από το Ταγιγάνι ο υιός μου ούτος Δημήτριος, ο εκπαιδευθείς εκεί την Ρωσικήν εγκύλιον παιδείαν, τον οποίον αφερόνω εις την κηδεμονίαν σας να τον κατατάξητε, εις όποιον κατάστημα εθνικόν εγκύινητε.

Αλλά παρακαλώ, αφίνων ότι έχασα πρότερον δι' αγάπην Χριστού, επειδή οι υπέρ της ελευθερίας αγώνες μου με κατήντησαν εις εσχάτην ένδειαν, η οποία μοι αποκαθίσταται τακτικωτέρα τόσον περισσότερον, όσον μεγάλυτέρα είναι η οικογένειά μου, παρακαλώ, λέγω, να με διορίστε εις κανέν πτούνγημα, ας ήναι και μικρόν, διά να επαρκώ εις τας μεγάλας ανάγκας μου. Ότι δε θέλω φυλάξει χαρακτήρα. Θέλουν σας πιστοποιήσει τα συνεγκλειόμενα αποδεικτικά της εν Αστυπαλαία και Σαντορίνη υπουργηματικής Πολιτείας μου.

Υποσημειωμέθα δε με σέβαις βαθύτατον
Εν Ναυπλίῳ τη 20 Μαΐου 1830
Οι ευπειθέστατοι
(μετά τις ξενόγλωσσες υπογραφές)
Ιωάννης λέχος εξ Εβραίων
Δημήτριος Ιωάννου λέχος του εξ Εβραίων

6. Λαφίτ Γεώργιος. Εβραίος δημοσιογράφος στο Παρίσι, προφανώς εκχριστιανισθείς. Στην εφημερίδα «France Libre» αρθρογραφούσε υπέρ του αγωνιζόμενου για την Εθνική του Ανεξαρτησία Ελληνικού Λαού ζητώντας, όπως η επίσημη Γαλλία σπεύση το ταχύτερο δυνατό σε βοήθεια και συμπαράσταση προς τους Έλληνες επαναστάτες. Με την αρθρογραφία του, κατά σχετική μαρτυρία, διήγευτε τις συνεδήσεις και τα πνεύματα του Λαού της γαλλικής πρωτεύουσας, ο οποίος και σε κυνητοποίησή του προς τα ανάκτορα του Κεραμεικού εξανάγκασε τον Γάλλο βασιλιά να υποσχεθή τη βοήθεια, που του ζητούσε, για τους αγωνιζόμενους Έλληνες¹⁴.

7. Lipman Srie, Ραβίνος, Βαλάχος, στη Φλωρεντία. Μαρτυρείται ότι είχε σχέσεις με τον ποιητή Ανδ. Κάλβο, με τον οποίο ταυτίζοταν ιδεολογικά. Ανήκε στους φιλελεύθερους κύκλους της ιταλικής αυτής πόλεως και για τις δραστηριότητές του συγκαταριθμείται μαζί με τον Ανδ. Κάλβο σε έγγραφο των Φλωρεντινών αστυνομικών αρχών στις 16 Μάρτη 1821, με το οποίο επιβαλλόταν η απέλαση από την πόλη αλλοδαπών ανεπιθύμη-

των στο καθεστώς για τα φιλελεύθερα πολιτικά τους φρονήματα και δράση¹⁵.

8. Passigli και Consiglio Giuseppe. Εβραίοι της Φλωρεντίας, με τους οποίους, καθώς και με πολλούς άλλους, διατηρούσε στενές σχέσεις ο ποιητής Ανδ. Κάλβος. Ανήκαν και αυτοί στους φιλελεύθερους επαναστατικούς κύκλους της ιταλικής πόλεως και σε έγγραφο του Επιθεωρητή της Αστυνομίας στις 27 Απρίλη 1821 χαρακτηρίζονται ως ύποπτοι συμμετοχής και δράσεως στην μυστική εταιρεία των Καρμπονάρων¹⁶.

9. Ραφαήλ Γεώργιος. Εβραίος εγκαταστημένος στην Ελλάδα, που δέχτηκε πολύ πριν από την Επανάσταση τον Χριστιανισμό. Σε αίτησή του για απόδοση σ' αυτόν πατρικής περιουσίας, σύμφωνα με έγγραφο προς τον Ιω. Καποδίστρια του Προέδρου της Γερουσίας της Ελλάδος Δημητρίου Τζαμαδού, μαρτυρείται για «ομολογουμένους προς την πατριόιδα αγώνας του»¹⁷.

10. Χη Ιωάννης. Ζακύνθινός γιατρός από γονείς Ισραηλιτικής καταγωγής και θρησκείας. Δέχτηκε θεληματικά τον χριστιανισμό, και αναχώρησε από τη Ζάκυνθο στην Κωνσταντινούπολη, όπου με συνέργεια ομοεθνών του φυλακίστηκε. Μη θέλοντας να επανέλθη στην Ισραηλιτική θρησκεία και για να αποφύγη «μυρίας βασάνους» δέχτηκε προσωρινά το τουρκικό δόγμα. Αποφυλακισθείς αναχώρησε από την Κωνσταντινούπολη και πήγε στην Κορώνη και από εκεί στο Νησίον, όπου κατώκησε με την Οθωμανίδα γυναίκα του «φερόμενος με άκραν ιλαρότητα προς τους χριστιανούς». Πριν από την Ελληνική Επανάσταση αφέλησε ποικιλότροπα τους αρχιερείς και προύχοντες της Πελοποννήσου, τους οποίους με δόλο συνέλαβαν και εψυλάκισαν οι Τούρκοι. Έπειτα από την άλωση της Τριπόλεως γύρισε στο Νησίον, όπου βαπτίστηκε χριστιανός ο ίδιος, η γυναίκα του και τα παιδιά του. Σε συνέχεια δε πήρε μέρος στον αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας διατρέχοντας τα επαναστατικά στρατόπεδα και ταυτόχρονα προσφέροντας τις ιατρικές γνώσεις και εκδουλεύσεις του, σύμφωνα με αναφορά του κατά την Πελοπόννησον Εκτάκτου Επιτρόπου Α. Μεταξά, σε άρρωστους και τραυματίες επαναστάτες και ξοδεύοντας «εξ ιδίων» για την αγορά των αναγκαιούντων ιατρικών. Το πλήρες κείμενο της αναφοράς αυτής του Α. Μεταξά είναι το ακόλουθο¹⁸:

Αριθμ. 426

Εξοχώτατε,

Ο Ιατρός Χη Ιωάννης Ζακύνθιος, καταγόμενος από γονείς Ισραηλιτικής θρησκείας, εδέχθη θεληματικώς το χριστιανικό δόγμα μη δυνάμενος όμως να μείνη νεις Ζάκυνθον, φοιτούμενος μη τον βλάγωσι, κωνφίως έφυγεν εις Κωνσταντινούπολιν. Εκεί πάλιν διά συνεργείας των Εβραίων εβλήθη εις φυλακήν, εις την οποίαν διαμείνας ικανόν και μη θελήσας να επανέλθη εις την Ισραηλιτικήν θρησκείαν, μ' όλον ότι τω

έκαμον μυρίας βασάνους, επιφοτίμησε προ καιρόν να δεχθή το τουρκικόν δόγμα διά να ελευθερωθή από τα βάσανα και από την φυλακήν. Διψών όμως πάντοτε το να εύρη μέσον να επανέλθη εις την Χριστιανικήν θρησκείαν ἐφύγεν από την Κωνσταντινούπολιν και επέφρασεν εις Κορώνην, όπου ενυμφεύθη Οθωμανίδα τινά και επέφρασεν επομένως εις το Νησίον, όπου και κατώκησε με ἀκόρυφαν ιλαρότητα προς τους Χριστιανούς φερόμενος. Αυτός τε και η σύζυγός του εξήτουν μετά θερμών δακρύνων να λάβουν το Ιερόν βάπτισμα, αλλά διά τον επικρατούντα τότε φόβον των Τούρκων δεν ἦτο δυνατόν να το λάβουν. Προ της Ελληνικής Επαναστάσεως, ότε διάφροδοι αρχιερεῖς και προύχοντες της Πελοποννήσου εκράχθησαν εις Τοιπολιτσάν και εφυλακώθησαν, υπήγε και αυτός εκεί, και αφέλησεν αυτούς λόγω τε και ἐργα εξώθεν όχι ολίγον. Ελευθεροθίστησε της Τοιπολιτσάς, κατέβη πάλιν εις Νησίον, και ευθύς εβαπτίσθη αυτός μετά της συζύγου του και των τέκνων. Επομένως ἐτρεξεν εις τα στρατόπεδα, και με την τέχνη του εβοήθησεν όχι ολίγον τους πληγωμένους και ασθενούντας στρατιώτας χωρίς να αφελήσαι, μάλιστα εξώδενεν εις αγοράν ιατρικών και ἄλλα εξ ίδιων του.

Η ορθείσα σύζυγός του, ἔχουσα διάφροδα υποστατικά πατρικά της εις Κορώνην, εξαιτείται δι' αναφοράς της προς την ἐκτακτον επιτροπείαν να της συγχωρηθή μέρος ανάλογον εις ζωτοφορίαν αυτών και των τέκνων των. Η επιτροπεία, μη δυναμένη ν' αποφασίσῃ τι περί της αιτήσεώς της ταύτης, διευθύνει την αναφοράν της, εμπεριέχουσα και ἄλλα ἔγγορα, προς την Κυβέρνησιν διά ν' αποφασίσῃ ὅ, τι εγκρίνει δίκαιον και κατάλληλον, δι' αιμοιβήν μάλιστα της μεγίστης ζέσεως, την οποίαν η οικογένεια αὕτη είχε και προ της Επαναστάσεως, διά να δεχθή την Χριστιανικήν θρησκείαν, και των καλών, τα οποία και πριν και μετά την Επανάστασιν ἔκαμε κατά το εσωκλειστον πιστοποιητικόν ἔγγοραφον του Αγίου Ανδρούσης.

Υποσημειώματα με το ανήκον σέβας

Ἐν Καλαμάτα τη 3 Ιουλίου 1830

Ο κατά την Πελοπόννησον Έκτακτος Επίτροπος

Α. Μεταξάς

Επίλογος

Ο Εβραιϊκός Φιλελληνισμός στα χρόνια του '21 από παράγοντες τόσο ενδογενείς, όσο και εξωγενείς δεν αναπτύχθησε στην ἐκτασή, στο εύρος και στο βάθος, με τα οποία εκδηλώθηκε και εκφράστηκε σε ἄλλες εθνότητες και σε ἄλλους λαούς. Όμως και παρά ταύτα η επισήμανση της συμβολής των Εβραίων, όσο περιορισμένη και αν είναι αυτή, συγκριτικά με την κατά πολὺ μεγαλύτερη συμβολή ἄλλων Εθνών και Λαών στον αγώνα της Ελληνικής Ανεξαρτησίας· καθώς και ἡ επισήμανση της συμμετοχής τους στο μεγάλο και παγκό-

σιμο Φιλελληνικό κίνημα, όσο και αν είναι μικρότερη από την ποικιλότροπη συμμετοχή ἄλλων Εθνών και Λαών, ἔχει την ιστορική της σημασία. Γιατί η συμβολή αυτή και η ἐκφραση και εκδήλωση φιλελληνικών αισθημάτων και Εβραίων στα χρόνια της Ελληνικής κατά το 1821 Επαναστάσεως, επιτεκμηριώνει στην αναλογία, που της αναλογεί, ότι ο αγώνας της Ελληνικής Ανεξαρτησίας, εθνικοπατελευθερωτικός, φιλελεύθερος και δημοκρατικός συγχρόνισε σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό την παγκόσμια κοινή γνώμη και συνένωσε έθνη και λαούς διαφορετικής γλώσσας, θρησκεύματος, φυλής και χωρών σε μια κοινή προσπάθεια εκμηδενίσεως του Ιεροσυμμαχικού απολυταρχισμού και δεσποτισμού και διανοίξεως νέων οριζόντων και νέων δρόμων, φιλελεύθερης και δημοκρατικής των Λαών ζωής και δράσεως. Αυτή η συνένωση Λαών και Εθνών περί τον αγωνιζόμενο για τα φιλελεύθερα και δημοκρατικά ιδεώδη, μέσα από τον αγώνα για την εθνική του απελευθέρωση και αποκατάσταση Ελληνικό Λαό, κατατείνει αυτόν τον αγώνα ως ένα παγκόσμιας σημασίας ιστορικό γεγονός, τον οποίου η τελική αυτή ιστορική αξιολόγηση και αποτίμηση, αποτελεί πρόκληση και πρόσκληση συναδελφώσεως όλων των Λαών της γης για την υπεράσπιση και κατοχύωση της παγκόσμιας ειρήνης, του πρωταρχικού της ταραγμένης εποχής μας αιτήματος.

[Το πλήρες κείμενο της μελέτης δημοσιεύτηκε στα **Πελοποννησιακά**, τόμος 16ος (1985 - 86).]

1. Για τη δράση του αυτή καὶ ἄλλα στοιχεία βλ. παρακάτω στον κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων, όπου και σχετική αναφορά και ἔγγοραφα των εκδούσεων του στην Κρήτη.

2. Βλ. τον κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων στο τέλος.

3. Περιστότερα στον κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων, που επακολούθει, όπου και σχετικό ανέδοτο ἔγγοραφο.

4. Παρακάτω στον κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων.

5. Για τον φαβίνο Έλβιγκ βλ. στον κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων στο τέλος, όπου αναδημοσιεύεται από την Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος, ἐνεκά της μεγάλης σπουδαίωτητας του περιεχομένου της, ολόκληρη η ἐκκληση υπέρ των Ελλήνων.

6. Βλ. στο τέλος τον κατάλογο Εβραίων Φιλελλήνων.

7. Βλ. Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος, φυλ. 93, εν Ναυπλίῳ, 18 Σεπτ. 1826, σ. 370.

8. Βλ. Παρακάτω στοιχεία για τον πατέρα του Ιωάννη και τις προσφορές του όπου και η ανέκδοτη αναφορά τους προς τον Ιω. Καποδίστρια.

9. Η ἐκκληση αυτή δημοσιεύεται, όπως έχει, εδώ, στην Γενική Εφημερίδα της Ελλάδος, φυλ. 86, εν Ναυπλίῳ, 25 Αυγούστου 1826, σ. 344. Προηγείται στο αυτό φύλλο, σ. 343, σχετικό σχόλιο, για το οποίο έχει γίνει λόγος παραπάνω, με διάλογηση της συμπεριφοράς των Εβραίων «των ευνομούμενων τόπων» και ειδικότερα της Γερμανίας, απέναντι της Ελληνικής Επαναστάσεως, από τη συμπεριφορά Εβραίων των Οθωμανοκρατούμενων περιοχών. Απλή μνεία της εκ-

κλήσεως του φαβίνου για συνεισφορές των ομοεθνών του υπέρ των Ελλήνων πραγματοποιούν και οι Σπηλιάδης Ν., Απομνημονεύματα, τ. Β', Αθήνησιν 1851, σ. 582, Τρικούπης Σπυρίδων, Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως, έκδοσις δευτέρα, επανέκδοσις Χρ. Γιοβάνη, Αθήναι 1978, τ. Γ', π. 249, Νικόλαος Δραγούμης, Ιστορικά αναμνήσεις, έκδ. β', εν Αθήναις 1879, τ. Α' σσ. 64 - 65.

10. Βλ. σχετικά Ζώρα Γεωργίου Θ., Νέα Καλβικά, Η δευτέρα διαμονή του Κάλβου εις Φλωρεντίαν, Αθήναι 1970, σσ. 9 - 11, του αυτού, ο Κάλβος καριμπονάρος κατά τας πραγματονάσ της Ελληνικής Επαναστάσεως, στο περιοδ. «Νέα Εστία», έτος ΜΔ' τομ. 88ος, τεύχ. 1043, Χοιστούγεννα 1970, σσ. 137 - 150, M. Vitti. Πηγές για τη βιογραφία του Κάλβου, Θεσσαλονίκη 1963, ιδιαίτερα στη σελ. 143.

11. Για τις εκδούλευσις του Ιωάννη Λέχου εξ Εβραίων και την επιτέλεση των χρεών του προς την πατριδία διασώζονται στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γενική Γραμματεία, φάκ. 240, υποφάκ. 20 - 23 Μαΐου 1830) δύο μονόφυλλα αντίγραφα επισήμων εγγράφων του Μιχαήλ Κομνηνού Αφεντούλιεφ, προσαρτημένα σε σχετική αναφορά του ίδιου του Ιωάννη και του γιου του Δημητρίου προς τον Ιω. Καποδίστρια. Τα δύο αυτά έγγραφα, ανέκδοτα έως σήμερα, έχουν ως ακολούθως κατά πιστήν αντιγραφήν.

Το πρώτο έγγραφο:

Προσωρινή Διοίκησις της Ελλάδος
Αποδεικτικόν

Ο κύριος Ιωάννης Δημητρίου Λέχος (σ.σ. Πολωνός), ελθών, περὶ τα τέλη του Φεβρουαρίου ενταῦθα εδούλευσεν ἔκτοτε εἰς τον Πόλεμον υπό τον 500ον Αναγνώστην Παναγιώτουν. Ο ίδιος εστάθη εἰς 3: τράκους, και εἰς τον ἐναν εοκότωσεν ανδρείως 1: Τούρκον εἰς το μεγάλον Γερένη της Κισσάμου, και ακολούθως ἐφερεν καμπόσους ανθρώπους πολεμικούς εἰς την Κρήτην και εἰσώδιασεν διά αυτοὺς παραπάνω (γρ. παραπάνω) από τετρακόσια γρόσια και μᾶς τον συστένη και φακούμαντάρει πολύ ο αρχηγός της Σαντορίνης, παρομοίως εδούλευσεν και εἰς την αὐλήν μας πιστά και ἐντιμα ημέρα και νύχτα σχέδον. Ποτέ δεν ἐλέψεν από το χρέος του και ημπορούμεν να ειπώμεν ότι δεν είδαμεν παρόμοιον ζήλον από κανένα Κρητικόν, ούτε αξιοματικόν ούτε απλούν στρατιώτην και διά παρομοίαν πιστήν και ξεχωριστήν του δούλευσιν τον επροβιμάσαμεν εἰς το αξίωμα τον πεντηκοντάρχου, και ως τοιούτον τον γνωρίζομεν τοις πάσι. Διό και του εδόθη το παρόν εἰς ἐνδείξην της εκδούλευσεώς του.

Κρήτη Πρόσφεντον τη 3 Ιουλίου: 1822:
(Τ.Σ.) Ο Γενικός έπαρχος της Κρήτης
Μιχαήλ Κομνηνός Αφεντούλιεφ

Το δεύτερο έγγραφο:

Αντίγραφον

Τον Κύριον Ιωάννην Δημητρίου Λέχον διά τας ἀξιας εκδούλευσις, τας οποιας ἔως τώρα ἐδείξεν εἰς την Πατρίδα αγωνιζόμενος γενναίως και υπερμαχών καρτερικώς υπέρ της ιεράς αυτῆς ελευθερίας, αξιούμενος σήμερον εἰς τον βαθμόν του Πεντηκοντάρχου και ως τοιούτον τον γνωρίζομεν τοις πάσι διά να απολαμβάνῃ τας αμοιβαίς ευχαριστήσεις παρ' εκάστου παρά τους ιδιαιτέρας πατριόδος Κρήτας και πάσης απλώς της Ελλάδος, όπου κατά περίστασην ήθελεν ευρεθῆ. Επιτούτον γαρ τω εδόθη η παρούσα μας εις ἐνδείξην της καλής του εκδούλευσεως.

Εν Κρήτη την 2 Ιουλίου 1822

Ο Γενικός Έπαρχος

της Κρήτης

Μ. Κομνηνός Αφεντούλιεφ

Επιβεβεούμεν το πράγμα και ημείς οι αφοσιασταί τών Νήσων

Βενιαμίν Λέσβιος

Νικόλαος Οικονόμου (Τ.Σ.)

Προς τον ανδρείον 50χρονον κύριον Ιωάννην Δημητρίουν.

12. Σχετικά υπάρχει στα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γενική Γραμματεία, φάκ. 240, υποφ. 20 - 23 Μαΐου 1830) το παρακάτω, ανέκδοτο έως σήμερα, μονόφυλλο αντίγραφο - έγγραφο, προσαρτημένο σε σχετική αναφορά του Ιωάννη Λέχου εξ Εβραίων προς τον Ιωάν. Καποδίστρια.

Ο Παρόν Ιωάννης Λέχος κατά την διαταγήν της Υπερτάτης Διοικήσεως εκ μέρους του υπουργείου των εσωτερικών προς τον εδώ χρηματίσαντα έπαρχον κύριον Δημήτριον Δραγούναν διωρίσθη εἰς το υπούργημα ωτούν εδούλευσε πιστά με κάθε πατριόν (γρ. πατριωτικόν) ξήλον τοιεις ολοκλήρους μήνας χωρίς να πληρωθῇ τον μισθόν του. Διό εις ἐνδείξην του εδόθη το παρόν μαρτυρικόν.

τη 10 Ιουλίου 1823, Σαντορίνη

ο πρώην αστυνόμος

Δημήτριος Τραγωνάκως

Αλέξανδρος Αντονίου

Αντίγραφον

13. Γενικά Αρχεία του Κράτους, Γενική Γραμματεία, φάκ. 240, υποφάκ. 20 - 23 Μαΐου 1830. Δίφυλλη, στη 2η σελ. του 2ου φυλ. «Αριθ.: 1764: 4964. Ιωάννης Λέχος εξ Εβραίων και Δημήτριος ο ιδίος του». Με αυτή είναι προσαρτημένα τα δύο έγγραφα - αντίγραφα του γενικού επάρχου Κρήτης Μ. Κομνηνού Αφεντούλιεφ και το άλλο του Δημ. Τραγωνάκη και του πρώην αστυνόμου Αλέξ. Αντονίου. Οι υπογραφές και του Ιωάννη και του υιού του Δημητρίου είναι ξενόγλωσσες και, καθώς φαίνεται, ιδιόχειρες. Από κάτω από αυτές αναγράφονται οι υπογραφές τους στα ελληνικά.

14. Βλ. Θεοδωρίδης Γ.Μ., «Ελλάς και Ισραήλ, δύο λαοί φίλοι» στην εβδομαδιαία εγκυρωπαδική επιθεώρηση «Ο Ήλιος», έτος 120, τ. 23, αριθ. τεύχ. 467, Αθήναι 12 Σεπτεμβρίου 1953, σ. 888, Μινωσή Ασέρ Ρ., Η φιλία Ελλήνων και Ισραηλιτών διά μέσου των αιώνων, Αθήναι 1953, σ. 22.

15. Βλ. Ζώρας Γεωργίος Θ., ό.π., στη σημ. με αριθ. 26, στα «Νέα Καλβικά», σ. 8 - 9 και στο «Ο Κάλβος καριμπονάρος», σ. 140.

16. Βλ. όπως στην προηγούμενη σημείωση αριθ. 31 και αντίστοιχα σ. 10 - 11 και 143.

17. Γενικά Αρχεία του Κράτους, Γενική Γραμματεία, φάκ. 276, υποφάκ. 24 - 30 Σεπτεμβρίου 1831. Το έγγραφο είναι δίφυλλο, στη 2η σελ. του 2ου φυλ.: «13676. Γερουσία 257», φέρει αριθ. 257, εν Ναυπλίῳ τη 25 Ιουλίου 1831, απευθύνεται από την «Γερουσίαν της Ελλάδος προς την Αυτού Εξοχότητα των Καποδίστριων» και φέρει τις ιδιόγραφες υπογραφές του Προεδρού Δημητρίου Τζαμαδού και του γραμματέα Παναγ. Πέρθη.

18. Βλ. Γενικά Αρχεία του Κράτους, Γενική Γραμματεία, φάκ. 251, υποφάκ. 1 - 3 Σεπτεμβρίου 1830. Το έγγραφο είναι του «κατά την Πελοπόννησον Εκτάκτου Επιτρόπου» Α. Μεταξά, εν Καλαμάτα την 3 Ιουλίου 1830, είναι δίφυλλο, στη 2α σελ. του 2ου φυλ.: «85591. 10. Πελοπόν. Εκ. Επιτρ. 426». Η υπογραφή του Εκτάκτου Επιτρόπου είναι ιδιόγραφη και το έγγραφο είναι ανέκδοτο. Η αντίγραφή του είναι πιστή.

Το Ολοκαύτωμα των Εβραίων των Ιωαννίνων

Η ΑΡΤΑΓΗ ΤΟΝ ΕΒΡΑΙΟΝ

Σελίδα από το χειρόγραφο πμερολόγιο του Αν. Λώλη

Ο Χρήστος Αναστ. Λώλης, γεννήθηκε το 1911 στο χωριό Λιγκιάς των Ιωαννίνων. Πήγε στο σχολείο μέχρι την Ε' Δημοτικού. Το 1999 η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων εξέδωσε ένα χειρόγραφο βιβλίο-Ημερολόγιο του Χρ. Λώλη, με τίτλο

Βίος ατομικός και ιστορία του χωριού Λιγκιάδων.

Το χειρόγοναφο κείμενο του συγγραφέα έχει δημοσιευθεί χωρίς καμιά αλλοίωση της ορθογραφίας, της συντάξεως και του ύφους. Οπως σημειώνει στον πρόλογό του ο Νόμαρχος Ιωαννίνων κ. Νικ.

Ζαρμπάλας: «Η παρούσα έκδοση αποτελεί για μας κάτι το
ξεχωριστό, κάτι το ιδιαιτέρο. Ο συγγραφέας δεν είναι και τόσο
συνηθισμένη περίπτωση ως τέτοιος.

Είναι ένας από από τους πολλούς απλούς ανθρώπους της υπαίθρου που η επίσημη ιστορία έχει σε μεγάλο βαθμό περιφρονήσει.

Το να δώσουμε λοιπόν το λόγο σ' έναν από αυτούς τους ανθρώπους είναι σαν να στηρίξουμε και μια νέα αντίληψη για τα πράγματα, μια αντίληψη που δίνει αξία στο απλό, το καθημερινό, στις σκέψεις και τα συναισθήματα, στις εμπειρίες «συνηθισμένων» ανθρώπων. Κάτι τέτοιο το θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντικό.

Στη σελίδα 119 κ.ε. του συγκεκριμένου Ημερολογίου δημοσιεύονται τα παρακάτω για το Ολοκαίτανα των Εβραίων των Ιοαννίνων:

Η αρπαγή των Εβραίων των Ιωαννίνων από τα Ναζιστικά στοιατεύματα Κατοχής

Tό έτος 1944 τήν Νύχτα τής οικοστής τετάρτης πρός Οικοστής πέμπτης εφινιδιαστηκά την νύχτα, πήγαν οι Γερμανοί στα σπίτια τα Εβραίηρα τους σήκωσαν από τον ύπνο τους περισσότερους και τους βάζαν στα Αυτοκήνιτα που τα είχαν απέξω από τα σπίτια τους. Μια ώρα νύχτα τους είχαν συνηγεντρόσει όλους μεστά αυτοκήνιτα και περιήμεναν διαταγή. Χαρανγή το πωωΐ δώθηκαν η διαταγή και ξεκίνησαι η φάλαγγα. Κλάματα φωνές οδυσμή κακό μεγάλο γείνονταν ψηλά στα αυτοκήνιτα κλησμένα τα αυτοκήνιτα ούτε ήξεραν ο κοσμάκης για πού τους πάνε. Από τα Γιάννενα που τους κήνεισαν διά τόν δρόμον Μετσόβου διά την Γερμανία μέχρι την Μπαλτούμα μάς λέγαν τά χωριά και οι άνθρωποι που συναντιόνταν με την φάλαγγα να κλεναι να φωνάζουν και να οδύονται και από αυτά καταλάβαιναι ο κό-

σημειώνοντας ότι η φάλαγγα αυτή έχει ανθρώπους και λιανοπαίδια.

Ήταν και μία μέρα πολλύ κρύα στα Γιάννενα έβρε-
χε και ψηλότερα έριχναν χιόνι. Στόν δούμο που στέκο-
νταν η φάλαγγα όπου δίνονταν εφραζόια σε νέους και
σε νέαις έφευγαν από τα αμάξια και πήγεναν στά χω-
ριά και μετά στά αντάρτηκα. Και με την συμφωνία της
Βάροκιζας που έγειναι περίπου τέλος Ιανουαρίου 1945
παρέδωσαν τα όπλα οι Αντάρτες εκάθησαν και οι Ε-
βραίη στα σπίτια τους και σε άλα Κράτη που είχαν
φήγη από τήν φάλαγγα όταν η Γερμανοί έχασαν τόν
πόλεμο και ανασυνκροτήθηκαν τα Κράτη τους πήγαν
τους Εβραίους στόν τόπο της διαμονής των. Τα Μα-
γαζιά άρχισαν και τά έκλεβαν τά κάναν διαρρήξις πιά-
σαν οι Γερμανοί δυό παιδιά που κλέβαν μέσα στά Μα-
γαζιά τα Εβραίκα και τούς κρέμασαν στον Μόλο στά

Από την εκτόπιση των Εβραίων των Ιωαννίνων. Διακρίνονται στο κέντρο (με το μπαστούνι) ο Ελισσάφ Μάτσας και δίπλα ο γιος του Μιχαήλ Μάτσας. Επίσης από αριστερά διακρίνονται οι: Σαμ Μέιρ, Δρ. Νισίμ Σαμουσήλ και Ήλιας Εσκενάζι.

Γιάννενα για παραδιγματισμό και διά πανηκό να σταματίσουν ταίς κλεψές αλλά η δουλιά αυτή δεν σταματούσε κλέβαν Έλληνες κλέβαν και οι Γερμανοί όσπου τα μισά έκλεψαν τα παρεδώσαν στες αρχές των Ιωαννίνων και εκείνοι όσα δεν μπόρεσαν να τα πουλίσουν τα μήρασαν στα χωριά τα πυροπαθή.

Όσοι γλύτωσαν και ήρθαν στα Γιάννενα τους έδωσαν τα σπίτια τους και τα Μαγαζιά τους. Και όσοι δεν γύρισαν κανένας από την οικογένεια Συνγκρότησαν μία επιτροπή Εβραική και τα πούλισαν σπίτια και Μαγαζιά.

Οι Γιαννιώτες βρήκαν λεπτά στα σπίτια τα εβραϊκά και κυρίως χρυσή λίρα. Τους Εβρέους τους πήγαν κατευθίαν στην Γερμανία στα Στρατόπεδα. στό Νταχάου ήταν το μεγαλύτερο Στρατόπεδο ήταν ολόκληρο Εργοστάσιο εκεί ήχαν μπαράγγες ξύληνες και μεγάλες που μέναν οι άνθρωποι μέσα. Μετά ήχαν με κτηρία φρικιασμένους τους Φούρνους πέτρινα καλοφρικασμένους. είχαν θάλαμο διαμονής δήθεν είχαν θάλαμο δήθεν για μπάνιο με Ντούζ πολή μεγάλον, τους έρεαν από τας παράγγες τους λέγαν θα πάμε διά Μπάνιο τους πήγενα ανά πενίντα στόν θάλαμο αναμονής τούς λέγαν και βγάζαν τα χούχα άνιγαν την Πόρτα δήθεν του μπάνιου τους βάζαν μέσα τους κλήναν με τόση ε-

φαρμογή που ήταν η Πόρτες που δεν εύγεναι τίποτε από μέσα. οι Άνθρωποι περιμεναν νερό για μπάνιο και αυτοί άνηγαν τα Ντούζ με ηλυτιριόδη αέρια τους πέθεναν και μετά δήπλα ήταν οι Φούρνοι τους πέταγαν μέσα και αλού έβγεναι το λύτος αλού τα ζουμιά και μεσα στο φούρνο ήχαν σκάρες σαν ταις μασίνες και πέφταν η στάχτη. Μάς λέγαν τα λύποι τα κάναν σαπούνη.

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΥΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 32.44.315-8

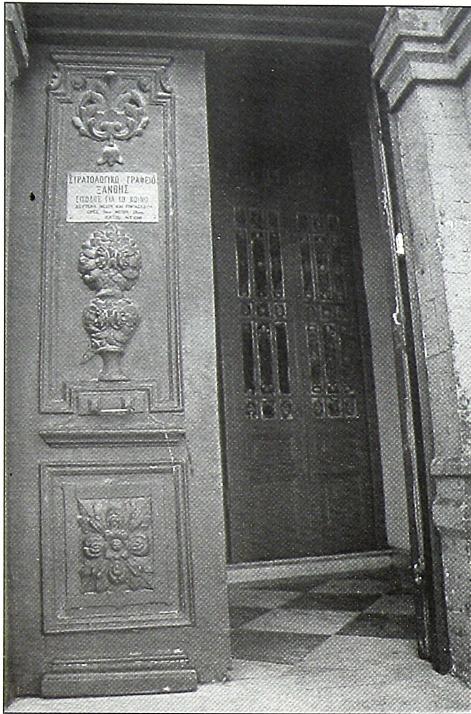
E-mail: hhkis@hellasnet.gr

Internet site: <http://www.hellasnet.gr/jews/kis.html>

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Πολιτικά Θέματα ΕΠΕ, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 72 18 421

Διανέμεται Δωρεάν

Το Αρχοντικό Ισάκ Δανιέλ στην Ξάνθη

ΤΟΥ Χ. ΘΩΜΑ ΕΞΑΡΧΟΥ

**Αρχοντικό Ισάκ Δανιέλ.
Σήμερα έχει παραχωρηθεί
από το Δημόσιο στο Δ' Σώμα
Στρατού και στεγάζει το
Στρατολογικό Γραφείο Ξάνθης
και το Φρουραρχείο (κεντρική
είσοδος)**

Tο έτος 1934 η 25η Μαρτίου ήταν διπλή γιορτή, γιατί μαζί με την Εθνική γιορτάστηκε και η συμπλήρωση μιας δεκαετίας από την ανακήρυξη της Ελληνικής Δημοκρατίας.

Ήταν ημέρα Κυριακή και οι σαλπιγκτές του 41ου Συντάγματος Πεζικού, μαζί με τη Φιλαρμονική του Δήμου, σημαίνουν το “Εωθινόν” παρελαύνοντες στους δρόμους της πόλης από την έκτη ποωινή.

Συγχρόνως, τα πολυβόλα του 41ου Συντάγματος βάλουν “κατά ριπές” από τον εξώστη του “Μεγάρου Δημοσίων Οικονομικών”.

Ποιο ήταν αυτό το Μέγαρο;

Στη γωνία των δρόμων Ελευθερίου Βενιζέλου και Κονίτσης (άλλοτε Ερμού) βρίσκεται το τριώδο-φρο κτίριο, όπου σήμερα στεγάζεται στο Στρατο-λογικό Γραφείο.

Το κτίριο αυτό ανήκε στον Εβραίο Ισάκ Δανιέλ. Από τον επαγγελματικό οδηγό του Νικολάου Ηγγλέση του 1910-1911 διαπιστώνουμε ότι ο Ισάκ Δανιέλ ασχολείται με ασφάλειες ζωής και πυρός, αντιπροσωπεύοντας την εταιρεία Union de Paris (ένωση Παρισιών) και συγχρόνως τυγγάνει έπιποος καπνών σε φύλλα (καπνέπιποος).

Τον Ιούνιο του 1922 πουλάει κτίσματα και δηλώνει καπνέμπορος και τον Ιούλιο του 1923 αγοράζει κτίσμα και δηλώνει την ίδια επαγγελματική του ιδιότητα. Είναι γνωστός ως «Σαρκούτσος». Μάλλον παραφθορά από το Ισάκ, Ισακούτσος, Σαρκούτσος.

Πέθανε το 1924 και υπάρχουν σήμερα Ξανθιώτες που θυμούνται τη μέρα της κηδείας του. Τον συνόδευσε η Φιλαδρομική του Ορφέως μέχρι τα Εβραϊκά Νεκροταφεία.

Ήταν ένας κοντός μάλλον άνθρωπος και λέγεται ότι ήταν ο πρώτος κάτοχος ιδιωτικού αυτοκινήτου στην Ξάνθη.

Απ' όλη την έρευνα φαίνεται πως η Σολ, η γυναίκα του Ισάκ Δανιέλ, είχε απλά την επικαρπία των ακινήτων, ενώ είχε γραπτή διαθήκη για τους ανεψιούς του, Σαλβαντό και Ντίνο.

Έτσι, τον Ιούλιο του 1930 οι δύο ανεψιοί του, με έγγραφη αίτησή τους ξήτουν να μάθουν τα περιουσιακά στοιχεία του θείου τους.

Εν τω μεταξύ, στο Δημόσιο Ταμείο Ξάνθης είχαν βεβαιωθεί φόροι αληρονομιάς για το διάστημα από το 1924 μέχρι το 1931 και προχώρησε η κατάσχεση και πλειστηριασμός του ακινήτου της οδού Βενιζέλου, το 1932. Ο πλειστηριασμός κατακυρώθηκε υπέρ του Ελληνικού Δημοσίου για 790.000 δραχμές, ποσό το οποίο συμψήφιστηκε με το χρέος το βεβαιωθέν της αληρονομιάς των Δανιέλ.

Ο Συμβολαιογράφος Εμμανουήλ Σκούφος, ο οποίος διενήργησε τον πλειστηριασμό γνώσιμες το αποτέλεσμα στους ανεψιούς Σαλβαντό, κάτοικο Δρέσδης και Ντίνο κάτοικο Παρισίων:

Ας δούμε πώς περιγράφει ο συμβολαιογράφος το κτίριο κατά το έτος 1932 που έγινε ο πλειστηριασμός:

«Οικία τριώροφος, λιθόκτιστος, κεραμοσκεπής στη γωνία Ερμού και Χρυσής.

Άνω όροφος: πέντε δωμάτια, σαλόνι, κουζίνα και αποθήκη με ταράτσα.

Μεσαίος όροφος: πέντε δωμάτια, σαλόνι, μαγειρείο με ταράτσα.

Ισόγειο: Πέντε μαγαζιά στην οδό Χρύσης και τέσσερα στην Ερμού. Συνολική έκταση 1.200 τ.μ.

Συνορεύει: ανατολικά με οικόπεδο Θεοδώρου Ταραφάνη, αρκτικώς με οδό Ερμού, δυτικά με οδό Χρύσας και νότια με ακίνητο Μουσουλμανικής Κοινότητας».

Ο Ισάκ Δανιέλ συνολικά είχε στην Ξάνθη, εκτός από το κτίριο της οδού Βενιζέλου, άλλα τρία καταστήματα και δύο καπναποθήκες.

Στην πώληση των καπναποθηκών πήραν μέρος (το 1935) οι ανεψιοί του, Ντίνο και Σαλβαντό.

Ο φάκελος Ισάκ Δανιέλ κλείνει στην Ξάνθη το Δεκέμβριο του 1958, όταν οι ανεψιοί του, Σαλβαντό και Τζανή (αληρονόμος του Ντίνου), πωλούν τα τρία συνεχόμενα μαγαζιά στην οδό Μιχαήλ Καραολή.

Το κτίριο χρησιμοποιήθηκε από το 1932 μέχρις τις 06.04.1941 από την Οικονομική Εφορία Ξάνθης και το Δημόσιο Ταμείο (Δ.Ο.Υ. όπως λέγεται σήμερα) και έτσι πήρε το όνομα «Μέγαρο Δημοσίων Οικονομικών».

[Από το βιβλίο **Τα Αρχοντικά της οδού Ελενθερίου Βενιζέλου**, έκδοση της Δημοτικής Επιχείρησης Ανάπτυξης Ξάνθης, 1999]

ΓΑΛΛΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΕ ΘΕΜΑΤΑ ΕΒΡΑΪΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ – ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΟΛΟΚΑΥΤΩΜΑΤΟΣ

Βιβλίο

* **MYRIAM ANISSIMOV** : «*Sa majesté la mort*» Η αυτού μεγαλείστητα ο θάνατος. (Εκδόσεις Seuil, "Solo")

Μετά από μία βιογραφία του Primo Levi, η Μύριαμ Ανισίμοβ επανέρχεται στο μυθιστόρημα για να μας θυμίσει, διά μέσου της μνήμης των δικών της ανθρώπων, τα θύματα της ναζιστικής βαρβαρότητας.

"Σχεδόν όλα τα μέλη της οικογένειάς μας είχαν εξαφανιστεί πριν τη γέννησή μου". "Οταν ένα βιβλίο αρχίζει με μια τέτοια φράση και όταν το μάτι του αναγνώστη σαρώνοντας τη σελίδα συλλαμβάνει ένα όνομα (Τρεμπλίνκα), μία έφραση ("Totanjuuden": «Εβραίοι του θανάτου»), και μια λέξη που θα έπεσε να είναι κοινότυπη αλλά δεν θα είναι ποτέ πια (η λέξη στρατόπεδο), τον καταλαμβάνει κατανυκτική σωπή.

Η Μύριαμ Ανισίμοβ είχε ήδη εκδώσει έξι βιβλία όταν, το 1989, εξέδωσε το «Το μετάξι και οι στάχτες» με φευδώνυμο, αναμφίβολα για ν' αποφύγει το να ξεφύγει το μυθιστόρημα προς την αυτοβιογραφία. Στο βιβλίο αυτό αναπολούσε την παιδική της ηλικία στη Λυών, το ευμετάβλητο όραμα της πραγματικότητας που έφερνε στην επιφάνεια την εναλλασσόμενη χρήση των γαλλικών και των γύντις, καθώς και την ανάμνηση του διασωθέντος α-

πό το Αουσβίτς θείου της, που διηγόταν στους γονείς του κοριτσιού πως ο παπούς, η γιαγιά και τα άλλα μέλη της οικογένειας είχαν προορισμό τους θαλάμους αερίων του Μπιοκενάου.

Αφού δοκίμασε το θέατρο και το τραγούδι - κι ενώ έφαγε την έμπεινοσή της σε πολυτελείς παλιατζούρες του μεσοπολέμου- η Μύριαμ Ανισίμοβ εγκαθίσταται στο γιουσουρούμι του Μαλίκ με μεγάλη επιτυχία μέχοι τη μέρα που μαθαίνει ότι τα πολύτιμα μεταξιώτα και κεντητά που είχε επιδιορθωσει και μισοχοπουλήσει προέρχονταν από το εμπορικό κέντρο του 'Αουσβίτς, όπου είχαν στοιβαχτεί τα δούχα και τα κοσμήματα των θυμάτων... Αυτό λοιπόν ήταν που της φανέρωσε την επιτακτική ανάγκη να συμβάλει στη διατήρηση της μνήμης, που ήδη κινδύνευε να καλυφθεί από τη λησμονιά, των εγκλημάτων κατά της ανθρωπότητας. Δεν ήξερε ότι συχνά η ιστορία αλλάζει το ακατονόμαστο σε μύθο κι ότι δεν υπάρχει μέλλον αν αφήνουμε το παρελθόν να σβήσει.

Ετσι, η συγγραφέας αφιερώθηκε στο θέμα του παρελθόντος των στρατόπεδων ώστε κανείς να μην τολμήσει πλέον να αρνηθεί την ύπαρξή τους. Και η έρευνά της, από τη μια χώρα στην άλλη, που συνέλεγε εδώ κι εκεί τις ομολογίες των μαρτύρων της βαρβαρότητας ακόμη και των εγκλημάτων που αναγνώριζαν τα γεγονότα, κατέληξε σ' ένα αναγκαίο έργο: τη

μεγάλη βιογραφία του Πρίμο Λέβι.

Σ' αυτό το καινούργιο βιβλίο, η πρόθεση της Μύριαμ Ανισίμοβ είναι κυρίως να απονείμει δικαιοσύνη, να δώσει το λόγο στους πεθαμένους της οικογένειας που δεν γνώρισε. Άλλα πίσω απ' αυτά, κατορθώνει σαν χιονοστιβάδα το πλήθος των θυμάτων των στρατόπεδων για να καταλάβουμε αυτά που υπέστησαν: τα ίδια τα θύματα θα μπορούσαν να μιλήσουν για το μαρτυριό τους; Η μητέρα της αποτέλεσε γι' αυτήν τον θεματοφύλακα της μνήμης της, της μνήμης των δικών της και μαζί με τους δικούς της όλων των επιζησάντων "ενός πολιτισμού που τον καταβρόχθισαν οι στάχτες", που είχαν το καθήκον να διατηρηθούν στη ζωή παρόλο ότι, όπως λέει, "δεν πήραμε καθόλου μέρος σ' αυτόν τον κόσμο τον προγενέστερο της καταστροφής για τον οποίο τα γίντις είναι η προνομούχος έκφραση: η γλώσσα της ζωής έγινε γλώσσα του θανάτου".

Κατά διαστήματα η αφήγηση διακόπτεται για να δώσει τη θέση της σε καινούργιες αποκαλύψεις, σε ανέκδοτους καταλόγους της ελεεινότητας: αποδείξεις, κι άλλες αποδείξεις, συσσωρευμένες, ταξινομημένες για να ενισχύσουν το τείχος ενάντια στη λήθη.

Η Μύριαμ Ανισίμοβ δεν συμμερίζεται την "απότελσα / πειρασμό" του Πρίμο Λέβι, ο οποίος προς το τέλος (στο βιβλίο «Τα Ναυάγια και οι διασωθέντες»)

προσπαθούσε να κατανοήσει τον καταπιεστή, παίρνοντας το δίσκο να βιθίσει το βλέμμα του στην καρδιά της ανθρώπινης φύσης, εκεί όπου το βάθος δεν έχει πυθμένα, εκεί όπου θα μπορούσε κανείς να υποψιαστεί ότι το Κακό δεν είναι παρά ένα ανθρώπινο λάθος, του οποίου κάθε άνθρωπος είναι το θύμα. Η Μύριαμ έχει δίκιο: είναι πολύ νωρίς, πάντα θα είναι πολύ νωρίς.

Αντιθέτως, υιοθετώντας το ύφος και τις ελευθερίες της μυθιστορηματικής αφήγησης απομακρύνεται, ξεφεύγει δυο φορές από το θέμα του έργου της από τη μια πλευρά με το πορτραίτο ενός μεγάλου διευθυντή ορχήστρας, του Ρουμάνου Σύλβιου Ελιάντου (που ο αναγνώστης ο λιγότερο μουσικόφιλος θα τον αποκαλύψε με το αληθινό του όνομα Σέργιοιου Σελιμπιντάν) κι από την άλλη με την περιγραφή μιας βραδινής βόλτας που σου κόβει την ανάσα στη ζώνη των φορτίων του αεροδρομίου Κένεντι. Δυο κομμάτια απόδιμενα αλλά υπέροχα.

Η Μύριαμ Ανισίμοβ τελειώνει με την πεποίθηση ότι η βαρβαρότητα του 20ου αιώνα αχρήστευσε το μυθιστόρημα. Τα δύο κείμενα που προσαναφέραμε επιτρέπουν να υποθέσουμε ότι θα επανέλθει: η φαντασία δεν είναι ματαύπονία, είναι ίσως η διεύρυνση των απλών διαισθήσεων.

Hector Bianciotti
(*"Le Monde"*, 12.11.1999)

* ΛΕΩΝ ΑΣΚΕΝΑΖΙ :
«La parole et l' écrit» O προφορικός και ο γραπτός λόγος. Σκέψεις πάνω στην εβραϊκή παραδόση σήμερα. (Εκδόσεις Albin Michel)

Προφραίτο: Για τον Λ. Ασκενάζι η αλήθεια της εβραϊκής σκέψης δεν περιέχεται σε κανένα σύστημα και σ' αυτό έγκειται το επίπεδο της οικουμενικότητάς της που η φιλοσοφία δεν μπορεί να φτάσει.

Λέων Ασκενάζι

Ραββίνος και φιλόσοφος ο Λέων Ασκενάζι είναι μαζί με τον Εμανουέλ Λεβινάς και τον Αντρέ Νέερ ο ένας από τους πρωτεργάτες της ανανέωσης της εβραϊκής σκέψης στη Γαλλία της επαύριο του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου: Ο Εμανουέλ Λεβινάς για την ταλμουδική σκέψη, ο Αντρέ Νέερ για την προφητεία και ο Λέων Ασκενάζι για την Καμπαλά. Για πρώτη φορά συγγεντρώθηκαν τα άρθρα και οι διαλέξεις του Ασκενάζι.

Γεννημένος στην Αλγερία το 1922, ο Λέων Ασκενάζι έζησε στη Γαλλία μέχρι το 1967, οπότε και εγκαταστάθηκε στην Ιερουσαλήμ, όπου «ο ιουδαίος ξανάγινε εβραίος», όπου και παρέμεινε μέχρι το θάνατό του το 1996. Μετά τον ραββίνο Γιάκωβ Γκορντέν, ο Λέων Ασκενάζι προσπάθησε να μεταδώσει

τις διδασκαλίες της εβραϊκής σκέψης μέσω των φιλοσοφικών θεωριών.

Αν και δίδαξε πολύ και συζήτησε τα πιο σημαντικά φιλοσοφικά και εκκλησιαστικά ζητήματα στη Γαλλία, όπου ήταν διευθυντής της σχολής Orsay, στον Καναδά ή στο Ισραήλ (όπου ίδρυσε το Ινστιτούτο Εβραϊκών Σπουδών Mayanot), χαροπιστικά, με χιούμορ και λογοπαίγνια, ο Λέων Ασκενάζι δεν έγραψε ποτέ βιβλία με την έννοια του όρου αυτού. Ωστόσο, λόγω της σοβαρότητας της σκέψης του και του χαρίσματός του σύνθετης μεταξύ φιλοσοφίας και θρησκείας, μπορούμε να τον συγχρίνουμε με τον Μαΐμονίδη ή τον Elie Benamozegh. Γνωστός με το όνομα Μανιτού (το τοτέμ του στους κύριους των διαφωτιστών ισαγγειών της Γαλλίας) υπήρξε πάνω απ' όλα εκπαιδευτής κι αφυπνιστής πνευμάτων, λακωνικός, ένας δάσκαλος στην παράδοση των ραββίνων του Ταλμούνδ.

Το έργο αυτό, που συγκεντρώνει κείμενα δημοσιευμένα σε επιθεωρήσεις ή από ανακαταγραφή διαλέξεων, δεν είναι καθόλου εύκολο. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι, όπως η Καμπαλά στην εβραϊκή παράδοση, πρέπει να είναι κανείς 40 ετών για να ακολουθήσει τους λεπτούς μιαάνδρους της σκέψης του ωήτορα ο οποίος, με μεγάλη ακρίβεια, με σθένος σκέψης και αυστηρότητα, χωρίς οίκτο στοχεύει να διασαφηνίσει τις δομές της εβραϊκής ταυτότητας.

Εδώ επικαλείται το εβραϊκό όραμα της σύλλογης μοίρας της ανθρωπότητας, την πνευματική εμπειρία του ατόμου μέσα από τη σχέση του με το Θεό, καθώς και τα σημεία σύγκλισης και απόκλισης μεταξύ των διαφόρων μονοθεϊστικών δογμάτων και κυρίως την αντι-

παράθεση με τον Χριστιανισμό. Η μεθοδολογική προσέγγιση, χαρακτηριστική του συγγραφέα, η οποία βασίζεται στην ουσιαστικά στη σύγκριση, επιτρέπει έναν εσωτερικό διάλογο μεταξύ των παραδόσεων και ένα παιχνίδι έμμεσων ερωταποκρίσεων που διαφωτίζουν συγχρόνως την εβραϊκή και τη δυτική σκέψη.

Εποιητικός, ο Λέων Ασκενάζι «περνά από κόσκινο» τη φιλοσοφική κριτική του Καντισμού, ακόμη και του επικουρισμού, ο οποίος «καθιστά τη γνώση αυτό-απόλαυση», ενώ η προσέγγιση της αλήθειας είναι για τον φασιστικό ταλμουδιστή όχι ο σκοπός αλλά το μέσο «της δικαιώσης της ανθρωπίνης σκέψης μπροστά στο Θεό με την εκπλήρωση μιας εντολής δεδομένης συμπεριφοράς». Με άλλα λόγια, για τον Ιουδαϊσμό είναι η πράξη που είναι θεμελιώδης γιατί μέσω αυτής παίρνει σάρκα και έτσι γίνεται κατανοητή η ιδέα.

Για το λόγο αυτό ο Λ. Ασκενάζι δεν διστάζει να θέσει υπό αμφισθήτηρη ακόμη και την έννοια της φιλοσοφίας ως «αυτονόμης έρευνας για την αποκάλυψη της αλήθειας, μέσα στην προσπτική της κατανόησης της ανθρωπίνης μοίρας», της οποίας το σφάλμα είναι ότι διαιροφάνει κλειστά συστήματα που δεν προσφέρουν τίποτα πια στην κατανόηση του κόσμου.

Αντίθετα, η εβραϊκή σκέψη δεν έχει το δικό της περιεχόμενο της αλήθειας σε κανένα σύστημα και σ' αυτό έγκειται το επίπεδο της καθολικότητας που έχει και το οποίο η φιλοσοφία δεν μπορεί ποτέ να φτάσει: ενώ η φιλοσοφία παρουσιάζει τον άνθρωπο να μιλάει μέσα στη σιωπή του Θεού, ο θρησκός άνθρωπος μιλάει μέσα σε μια σιωπή γεμάτη από μια

προγενέστερη αποκάλυψη, δηλαδή, μιλάει «στη θέση του Θεού».

Πράγματι ο Ιουδαϊσμός, όπως γεννήθηκε, καθαγιάζει τον οποίο αποκάλυψη: Η εβραϊκή θρησκεία θεμελιώθηκε από τον προφήτη Εζρά έξω από το Ισραήλ για να απειθυνθεί σ' ολόκληρη την ανθρωπότητα. Η Τορά και το Ταλμούδ για την ημική και η Καμπαλά για τη μεταφυσική είναι οι τρεις κλάδοι του Ιουδαϊσμού επί των οποίων ο Λέων Ασκενάζι θεμελιώνει τη σκέψη του αντίθετα με εκείνους που τα απορρίπτουν για να «ελληνικοποιηθούν», όπως ο Σπινόζα ή ο Μπέργκσον, διατρέχοντας έτσι τον κίνδυνο της αιρέσης ή «ακόμη χειρότερα, της μετριότητας».

Για τον Λ. Ασκενάζι η βασική εβραϊκή ενόδαση βασίζεται στο γεγονός ότι καλούμεθα να γίνουμε ένα «ποιος». Το βάθος του εφωτηματος του ανθρώπου είναι: ποιος θέλησε τι; Ποιος έπρεπε να το κάνει και ποιος το ζήτησε; Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα βρίσκεται αν αναφερθούμε στον κόσμο μέσω της πράξης της τροφής, συγχρίνοντας την πράξη της γνώσης μέσα στην Καμπαλά με την πράξη της πέψης. Αν το γεύμα είναι τόσο σημαντικό στις θρησκευτικές παραδόσεις είναι διαμέσου αυτής της συγκεκριμένης σαρωτικής χειρονομίας που συγχρωτείται η γνωστική συνείδηση και η ηθική συνείδηση στο υψηλότερο επίπεδο της ενότητας του υποκειμένου και του κόσμου.

Για τον Λ. Ασκενάζι δεν μπορεί κανείς να σκεφτεί την εβραϊκή παραδοσιοκρατία χωρίς την Καμπαλά, δηλαδή χωρίς την εσωτερική της παράδοση που βασίζεται πάνω στην προφητεία. Γιατί η Καμπαλά δεν είναι μια αφηρημένη μεταφυσική αλλά

ενσαρκώνται σε μια πρακτική και μια θική εννοώντας όχι την συμβολφωση σε μια προσταγή αλλά το ίδιο το ον. Η θική για τον Λ. Ασκενάζι έχει εξαρχής μια οντολογική σημασία: τη μεταμόφωση του όντος λόγω της στάσης της θέλησής του. Συγχρατούμε επίσης απ' αυτή τη διδασκαλία την ανάλυση της έννοιας του Σαμπάτ, που υπενθυμίζει για τον καθβαλιστή την δημιουργία του κόσμου, γιατί καθαγάζει το δεσμό μεταξύ του δημιουργού και του Ισραήλ, καθώς ο Θεός σταμάτησε να δημιουργεί την εβδομή ημέρα. Την Παρασκευή το βράδυ, σταματώντας με τη σειρά του κάθε δραστηριότητα, ο Εβραίος δίνει έμπρακτη απόδειξη ότι παρά τα φαινόμενα ο κόσμος έχει ένα δημιουργό που είναι κορυφαίος: εδώ βρίσκονται οι δύο θεμελιώδεις ενοράσεις του Ιουδαϊσμού που δεν μπορούν να τις εννοήσουν πλήρως παρά μόνον εκείνοι που τις ασκούν.

Eliette Abecassis
(«Le Monde», 29.10.1999)

*** ΥΠΟ ΤΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΥ PIERRE-ANDRE TAGUIEFF :
“L’Antisemitisme de plume 1940 – 1944” Ο Αντισημιτισμός της πενταετίας 1940-1944 - Μελέτες και ντοκουμέντα. (Εκδόσεις Berg International)**

Το έργο που εκδόθηκε υπό την καθοδήγηση του Pierre-Andre Taguieff συνιστά μια τυπολογία των γραπτών κειμένων των αντισημιτών διανοούμενων υπό την Κυβέρνηση του Βισύ. Τυπολογία «του αισχρού» που μας επιτρέπει να συλλάβουμε τον βαθμό της βλαπτικότητάς τους.

Το θέμα θα μπορούσε να

φανεί τετριμμένο. Διαβάζοντας ωστόσο το πόνημα του Taguieff και μιας ομάδα δώδεκα ερευνητών αντιλαμβάνεται κανείς ότι πολλά από μένουν να ειπωθούν για τον αντισημιτισμό των συγγραφέων, των δημοσιογράφων και των πανεπιστημιακών της Κυβέρνησης του Βισύ. Πρόκειται περισσότερο για ένα σκελετό οικοδομήματος, λίγο εγκαταλειπμένου μετά τα εγκαίνια του, τη δεκαετία του '70, από τα έργα των Λέων Poliacov, Μίκαελ Marrus ή του Πασκάλ Ory. Εν τω μεταξύ, η προσοχή των ιστορικών συγκεντρώνεται περισσότερο στα γρανάζια τα οποία πιο αθόρυβα απ' ότι οι διανοούμενοι έκαναν τη μηχανή να γινούνται οδηγώντας προς τον εκτοπισμό. Στρατευμένοι και «πάνσοφοι» ίδεολόγοι, οι οποίοι με τις εξάρσεις της σπασμωδικής ιουδαιοφοβίας τους περιλαμβάνονται στο επεξηγηματικό πλαίσιο της «κοινοτοπίας του κακού», ξαναπερνάνε στη σκιά ενώ «κανονικοί άνθρωποι», αστυνομικοί, πολιτοφύλακες, γραφειοκράτες ή νομικοί καταλαμβάνουν το ουσιώδες μέρος του πεδίου της έρευνας.

Ήταν λοιπόν ένας ακόμη περισσότερο πρόσφαρος λόγος ώστε να επανέλθουμε στο ότι ο δημόσιος υπαλληλος «εγκληματίας των εγγράφων» μπόρεσε να φανεί ότι απαλλάσσει τον «εγκληματία της πένας».

Πέρα από το ζήτημα των ευθυνών των μεν και των δε η έκδοση αυτή πείθει για την επιστημονική ανάγκη να εξετάσει κανές εκ του σύνεγγυς αυτή τη συχαμερή λογοτεχνία, ώστε να καταρτίσει απ' αυτήν μια τυπολογία και να καταμετρήσει πιο συγκεκριμένα το βαθμό της βλαπτικότητάς της στην κοινωνία του καιρού εκείνου. Η ακροαματική διαδικασία αυ-

τών των «γραφόντων» που είχαν εμπλακεί στην πραγματοποίηση ενός προγράμματος «κάθαιρσης» του έθνους προσθέτει μια ιδιαίτερη μορφολογία σε μια στιγμή που, χάρη κυρίως στα έργα του Pierre Laborie, γνωρίζουμε καλύτερα τις αντιδράσεις της κοινής γνώμης της εποχής εκείνης απέναντι στην αντιεβραϊκή πολιτική που άσκησε το Γαλλικό Κράτος μεταξύ 1940 και 1944. Μία γνώμη που, κατά τα πρώτα έτη του καθεστώτος, υπήρξε σφαιρικά «χωρίς αντίσταση».

Εγκυλοπαιδικό δοκίμιο

Αυτή η ανθολογία του αντιεβραϊκού μίσους τοποθετείται ανάμεσα στο δοκίμιο και την εγκυλοπαιδεία. Στις μελέτες που την συνθέτουν (βασισμένες σ' ένα συστηματικό «ξεπουπούλισμα» του Τύπου), προστίθενται πολλά από τα οποία έχονται στην επιφάνεια για πρώτη φορά: διαγνωνιμός με βραβείο στον αναγνώστη του Au Pilori που θα βρει τον καλύτερο τόρο για να «ξεφορτωθούμε τους Εβραίους», προσκλητήρια στο φόνο, δημόσιες καταγγελίες. Μια τέτοια συλλογή επιτρέπει να προσμετρήσουμε το βάθος, που σήμερα δύσκολα μπορούμε να φανταστούμε, αυτού του ξέφρενου, ολοκληρωτικού, έμμονου μίσους που είχε μεταβληθεί σε πραγματικό όραμα του κόσμου. Αν το σκεπτικό της ιουδαιοφοβίας προσαρμόζεται στις περιστάσεις για να ωξισπαστικοποιηθεί δεν παραλείπει επίσης να κυριεύει απ' αυτό το παράξενο φαινόμενο του ηρωικού αντισημού που χαρακτηρίζεται από την αόριστη επανά-

ληψη των ίδιων στερεοτύπων (η συνωμοσία, η εισβολή, ο «κυρίαρχος Εβραίος» κλπ.).

Το βιβλίο φωτίζει επίσης τις τροχιές, εντελώς διαφορετικές, αυτών των προπαγανδιστών, φανατικών ή καιροοκόπων, που εμπλέκονται σε ενεργό συνεργασία με τον κατακτητή. Μια από τις πιο γνωστές (Celine, Rebabet), αλλά επίσης και μερικές από τις ημι-στρατευμένες και τις λιγότερο διάσημες, όπως τον Henry Coston, κόλακα της ναζιστικής Γερμανίας από τα χρόνια του '30, τον δικηγόρο Henry Labroue, ο οποίος ιδρύει το πρώτο ίνστιτούτο εβραϊκών σπουδών στο Μπορντώ ή τον Pierre-Antoine Cousteau, συντάκτη του «Je suis partout» που εξέδιδε ο Robert Brasillach και αδερφού του διοικητή που θα παρέμβει γι' αυτόν στην Απελευθέρωση.

Το έργο φέρνει επίσης στο φως πολύτιμα στοιχεία πάνω στο δημοσιογραφικό κόσμο ο ρόλος του οποίου, στο χώρο μεταξύ πολιτικής και κουλούρας, υπήρξε αποφασιστικός. Ανακαλύπτει κανές εκεί μέχρι ποιου σημείου οι γραφιάδες αυτοί αποτελούν ένα «περιβάλλον» όπου όλοι γνωρίζονται, δειπνούν μαζί, επαγγυπτωνύ και απεχθάνονται. Η Annick Durtaroff, που υπογράφει τη μελέτη που είναι αφιερωμένη στον συγγραφέα του *Bagatelles pour un massacre*, μας αποκαλύπτει έναν στρατευμένο αντιεβραίο Celine ο οποίος σε μεγάλο βαθμό «παραληρεί», οργανώνει πολλά και παίρνει πολύ στα σοβαρά το ρόλο του τού οδηγητή γνώμης: έναν Celine της πεποιθησης και όχι μόνο της προβοκάτσιας, πολιτικά ενεργό στα δίκτυα της προναΐστικης κοινωνικότητας.

Ποικιλία απόψεων

Ενώ καμιά φορά έχει την τάση να εξετάζει συνολικά τον αντισημιτισμό της Κυβέρνησης του Βισύ, το βιβλίο φέρνει στο φως την ανομοιόγενεια του φαινομένου κι αυτή είναι αναμφίβολα η κυριότερη προσφορά του. Μεταξύ των οπαδών του Celine και των οπαδών του Maurras, των οπαδών του Βισύ και της παρασινής ακροδεξιάς που στιγμάτιζε τη «μαλακή στάση» του Βισύ είναι λίγο σαν πόλεμος όλων προς όλους. Όμως ακόμη κι έτσι, παραδόξως, την πλειοψηφία με επικεφαλής τον Celine τη βασανίζει η ιδέα να δημιουργήσει ένα ενιαίο αντιεβραϊκό κόμμα ικανό να αποσπάσει το αντισημιτικό μέτωπο από τους πολέμους των κλικών.

Από την πλευρά του Taguieff, που ανοίγει την έκδοση με ένα πολύ σημαντικό κεφάλαιο, η επιμονή πάνω σ' αυτή την διαφροδοποίηση έγινε επίσης για να ενοχλήσει εκείνους που, στα μάτια τους, συγχέουν τον «Πεταινισμό» και τον βιολογικό φατσιμό. Η ιδέα που αναπτύχθηκε συνοψίζεται σε δύο «όχι». Οχι ο αντισημιτισμός του Βισύ δεν είχε ως στόχο την εξόντωση των Εβραίων και μόνο μια λογική συνεργασίας σπρωγμένης σ' αυτή την ακρότητα, έκβαση της ήττας, εξηγεί τη γαλλική συμμετοχή στο Ολοκαύτωμα. Οχι, εν αντιθέσει με τη θέση του ιστορικού Zeev Sternhell – που ο Taguieff εννοεί να διαφεύδει κατά κανόνα το Βισύ δεν αποτελεί κατά κανένα τρόπο την εφαρμογή ενός προγράμματος φυσικής εξάλευψης της οποίας το εισαγωγικό μέρος το είχαν σοφιστεί στη Γαλλία της Belle Epoque.

Αν ο συγγραφέας παραδέχεται ότι μια πνευματική αυτόχθων παράδοση προετοίμασε την κοινή γνώμη να δε-

χτεί την αντιεβραϊκή διάκριση, αυτή θα ήταν ο αποκαλούμενος αντισημιτισμός του «Κράτους», η ουσιαστική ξενοφοβία που διαδόθηκε από τον Maurras και το Γαλλικό Κίνημα. Προέβλεπε τον αποκεισμό, όχι τη διαδικασία θανάτωσης.

Βεβαίως ο Taguieff δεν αρνείται την υπαξή ένας αντισημιτισμού εθνο-φυλετικής παραγωγής, τυπικά γαλλικού (ο Ebroisios ως «άπασα» αναλλοίωτη και αναφοριώτη που χαρακτρίζεται από μια ιδιαίτερη κληρονομιά).

Ο Celine, που δεν ορκίζεται παρά στο όνομα της «επιστήμης» ή ο ανησυχητικός ανθρωπολόγος George Montandon, η περίπτωση του οποίου αποτελεί το αντικείμενο μελέτης του Marc Knobel, αποτελούν την εικονογράφηση της ιδέας αυτής. Μέσα στο πάθος του να απορρίψει αυτό που αποκαλεί «*sternhelien ntelegimiaismos*», μέσα στην ανησυχία του να διαχωρίσει τον γαλλικό αντισημιτισμό και τον γερμανικό αφανισμό μπορούμε εν τούτοις να αναρωτηθούμε αν ο ιστορικός των ιδεών δεν έχει την τάση να ορίζει την αντιθεσή τους.

Σε όλο το εγχείριμά του για κατηγοριοποίηση ο Taguieff μοιαζει να αμφιβάλει ότι ο αντικεμενικός σκοπός των πιο λυσαλέων από βιολογικό αντισημιτισμό γάλλων αποστόλων υπήρξε η φυσική εξόντωση. «Στο χώρο του «κλασσικού αντισημιτισμού, συμπεραίνει, οι «λύσεις» του «εβραϊκού ξητήματος» περιορίζονται σε τρεις: την αφομοίωση (...), τη διάκριση (...) και την εκδίωξη. Μια τέταρτη λύση διαγράφηκε λίγο-λίγο στα τέλη του 19ου αιώνα: η φυσική εξόντωση. Την ίδια εποχή στο σταυροδόρι της εξηγίανσης, του ευγονισμού και του αντιεβραϊκού φατσισμού σχηματίστηκε μια πέμπτη λύση:

Η διαλογή των ατόμων που θεωρούνταν Ebreisios ή «εξεβραϊσθέντες» και η στείρωση τους. Αλλά αυτή «η πέμπτη λύση» που ζήτηκε σα βιοά στην κοινή γνώμη τόσο αργά όσο το 1942 δεν παρουσιάζεται ως ένδυμα της τέταρτης; Δεν μπορούμε να προχωρήσουμε στην υπόθεση ότι αυτή η διακηρυχθείσα «αρνητική ευγονική υπήρξε η καθησυχαστική μάσκα μιας ευφημιστικής εξόντωσης;

Alexandra Laignel-Lavastine

(«Le Monde», 21.5.1999)

[Απόδοση κειμένων στα ελληνικά: Μπέλλα Ααράνη]

Ο ΜΩΥΣΗΣ

Ιδέες του K. Τσάτσου

Όπως ο Όμηρος έπλασε για αιώνες την ψυχή των Ελλήνων, έτσι και ο Μωύσης έπλασε για αιώνες την ψυχή των εβραίων. Η Πεντάτευχος τους επαίδευσε και τους ωδήγησε, όπως η Πιλάδα και Οδύσσεια επαίδευσαν και ωδήγησαν τους Έλληνες. Άλλα οι Έλληνες αργότερα, με την ανάπτυξη της φιλοσοφίας, αλλά κυρίως με τον χριστιανισμό, απομακρύνθηκαν από τις πρώτες πηγές τους. Οι εβραίοι έμειναν τέκνα του Μωύση ως τα σήμερα. Γ' αυτό και στο έθνος αυτό είναι

τόσο βαθιά ως ζωμένη η παράδοση, η συνείδηση της συνέχειας. Όλα άλλαξαν φαινομενικά στη ζωή τους: άλλαξαν όμως όλα μόνο στην περιφέρεια. Ο άξονας έμεινε ο ίδιος.

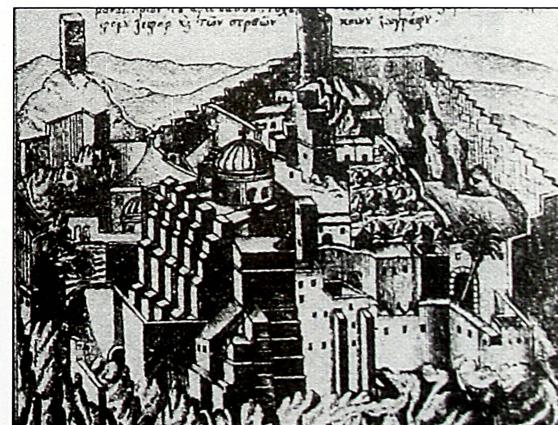
*

Ο μύθος του πρωτόπατου που τρώει από το δέντρο «της γνώσεως» και αποκτά συνείδηση του εαυτού του, της γυμνότητάς του, της αδυναμίας και της θητότητάς του, συμβολίζει τον μεγιστο σταθμό στη ζωή του ανθρώπου. Και για μόνο αυτό το μύθο αξίζει να βάλωμε το Μωύση στη χορεία των κορυφαίων πνευμάτων όλων των αιώνων.

*

Ποιητής, στοχαστής, νομοθέτης και πολιτικός ο Μωύσης. Όλα αυτά μαζί μπορούσαν βέβαια να συνηπάρξουν σε εκείνους τους χρόνους. Έχουμε αρκετά παραδείγματα τέτοιων πλούσιων ψυχοσυνθέσεων και στην προσωρατική Ελλάδα. Άλλα δεν βλέπω να έφθασε κανένας σε όλες τις όψεις του στο ύψος του μεγάλου εθνάρχη των Εβραίων.

Από το βιβλίο του
«Αρροισμοί και Διαλογισμοί»
(τρίτη σειρά)
[Βιβλιοπωλείο της «Εστίας»,
1991, σελ. 164 κ.ε.]

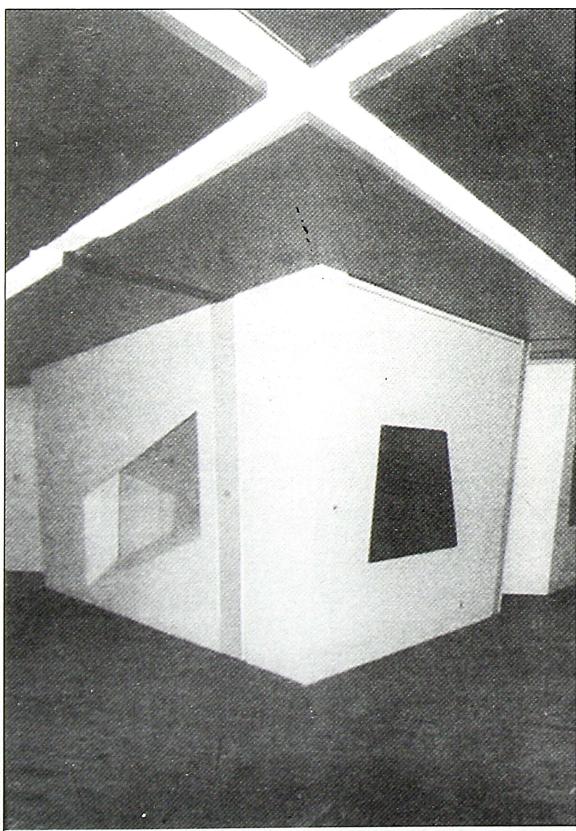
Το μοναστήρι του Αγίου Σάββα, «παρά του ιεροδιακόνου Χριστοφόρου Ζεφάρ... των Σέρβων κοινού ζωγράφου». Από το Προσκυνητάριο της Ιερουσαλήμ, του Συμβόλου του αγιοταφῆτη, Βίεννη 1749 (Φωτογραφία: Γεννάδειος Βιβλιοθήκη).

Το τραύμα έγινε Μουσείο

Το νέο Εβραϊκό Μουσείο στο Βερολίνο είναι ένα αρχιτεκτονικό επίτευγμα.
Ήταν, όμως, και το στοίχημα ενός ολόκληρου λαού.

Πρέπει να είναι μοναδική περίπτωση Μουσείου σε ολόκληρο τον κόσμο. Πρίν ακόμη ξεκινήσει τη λειτουργία του, κατακλύζεται καθημερινά από χιλιάδες επισκέπτες, που το μόνο που θέλουν να δουν είναι οι άδειες αίθουσές του. Το νέο Εβραϊκό Μουσείο του Βερολίνου είναι ένα πραγματικό αρχιτεκτονικό θαύμα.

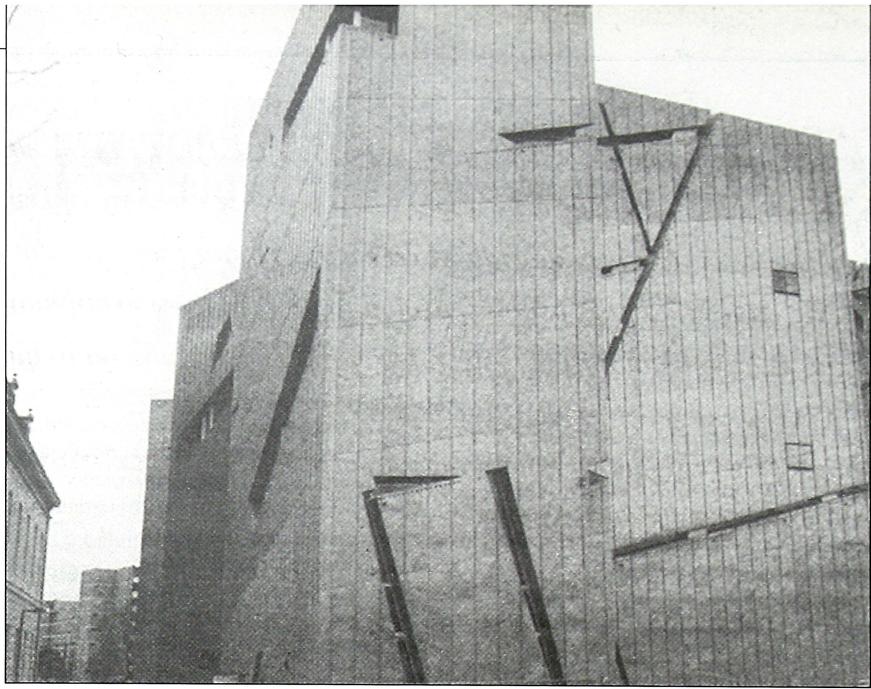
Το έργο του αμερικανού αρχιτέκτονα (γερμανοεβραϊκής καταγωγής) **Ντανιέλ Λίμπεσκιντ**, κέρδισε το πρώτο βραβείο αρχιτεκτονικής για το 1999 και λάμπει με την μεταλλική πρόσοψή του, ακόμη και όταν ο ουρανός του Βερολίνου είναι συννεφιασμένος.

Hεπίσημη λειτουργία του μουσείου έχει προγραμματιστεί για το 2001, όμως μέσα σε λίγους μήνες το έχουν επισκεφθεί πάνω από 100.000 άνθρωποι. Μόνο τον περασμένο Οκτώβριο πέρασαν από εκεί 15.000 επισκέπτες και ξεναγήθηκαν στους διαδρόμους του, που από την κατασκευή τους (ένας άξονας ζιγκ ζαγκ) διηγούνται την ιστορία των Ιουδαίων της Ευρώπης και κυρίως αυτών της Γερμανίας. Αυτή θα είναι και η μελλοντική χρήση του μουσείου. Μία κιβωτός της ιστορίας και της κουλτούρας, των γερμανόφωνων Εβραίων, από το Μεσαίωνα μέχοι σήμερα.

Δεν είναι άλλωστε τυχαίο ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια επιστροφή των Εβραίων στη Γερμανία και κυρίως στο Βερολίνο, όπου η κοινότητά τους αυξάνεται συνεχώς. Το τραύμα του Ολοκαυτώματος σίγουρα δεν έχει ξεπεραστεί, αλλά οι γερμανόφωνοι Εβραίοι αντιλαμβάνονται ότι αυτή είναι η πατρίδα τους, η πατρίδα των πατέρων τους και ότι και οι ίδιοι αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι της κουλτούρας και της ιστορίας αυτής της πόλης.

Μάλιστα, το πιο ζωντανό σημείο της πόλης αυτή τη στιγμή είναι η παλιά εβραϊκή γειτονιά στο κέντρο, και γύρω από την μεγάλη ανακαί-

νισμένη συναγωγή χτυπά η καρδιά του νυχτερινού Βερολίνου.

Το πρώτο εβραϊκό μουσείο της πόλης εγκαινιάστηκε το 1933, λίγο καιρό μετά την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία και όπως μπορείτε να φανταστείτε, δεν έμεινε για πολύ ανοιχτό. Το νέο μουσείο είναι χτισμένο σε μια γωνιά του Κρόιτζμπεργκ, μόλις 150 μέτρα από το πρόην Τείχος. Ο Λίμπεσκιντ το έχει τνύσει εξωτερικά με φευδάργυρο. Έτσι παίζει με το φως του ουρανού, που καθηφτίζεται στην πρόσοψη.

Λίγα μέτρα πριν την είσοδό του, σε μια κατασκευή από μπετόν έχουν φυτευθεί ελιές από τη Ρωσία, που έφεραν στο Βερολίνο εβραίοι μετανάστες. Συμβολίζουν την μετανάστευση και την εξορία τους. Το κτίριο έχει τρεις ορόφους, οι οποίοι έχουν συνολική έκταση 10.000 τ.μ. Υπάρχουν υπέργειοι και υπόγειοι δρόμοι δίπλα στον άξονα, που θα οδηγούν στις εκθέσεις.

Ο τρίτος υπόγειος όροφος, ο φιδωτός άξονας, που φιλοδοξεί να φιλοξενήσει εκθέσεις για το Ολοκαύτωμα, οδηγεί σε ένα σκοτεινό αδιέξοδο. Εκεί υπάρχει μια τεράστια πόρτα, την οποία ανοίγει σιγά ο ξεναγός, κατόπιν ωράτα τους επισκέπτες, εάν θέλουν να μπουν στον «Πύργο του Ολοκαυτώματος», ένα παγωμένο πηγάδι από μπετόν, με μια τρύπα απ' όπου μπαίνει φως, δεκάδες μέτρα πάνω από τα κεφάλια των επισκεπτών. Όσοι μπαίνουν εκεί μέσα, παραμένουν σιωπηλοί, χωρίς κανές να τους έχει ξητήσει κάτι τέτοιο. Ο επισκέπτης αισθάνεται σαν να βρίσκεται στον πάτο ενός πηγαδιού και ένα βάρος τον πιέζει στο σήθος.

Την ημέρα που επισκεφτήκαμε το μουσείο μπήκαμε στον «Πύργο» με μια ομάδα γερμανών τουριστών. Μετά από λίγα λεπτά σιωπής, οι περισσότεροι, κυ-

ρίως γυναίκες, έδειχναν να δυσανασχετούν και κάποιοι άνοιξαν την πόρτα και βγήκαν έξω, δακρύζοντας.

Ο επισκέπτης μπορεί να δει το μουσείο αυτό μόνο με τη συνοδεία ξεναγών. Τα μέτρα ασφαλείας είναι αυστηρότατα.

Οι ξεναγήσεις αυτές ήταν αρχικά 180 το μήνα και τώρα έχουν φτάσει τις 776.

Σύμφωνα με δημοσιόποιηση, το 57% των επισκεπτών ενδιαφέρεται γενικώς για την γερμανοεβραϊκή ιστορία. Το 54% περιμένει ανυπόμονα να ξεκινήσουν οι εκθέσεις. Η πρώτη θα πραγματοποιηθεί ακριβώς σε ένα χρόνο και θα έχει για θέμα της την ιστορία των γερμανοεβραίων, από τα βάθη της ιστορίας μεγαλι σημερα.

Επίσης θα υπάρχει μόνιμο αρχείο και βιβλιοθήκη, ενώ ως μόνιμες εκθέσεις θα μεταφερθούν εδώ, οι εξής:

- Έκθεση ιερών και θρησκευτικών αντικειμένων.
- Αντικείμενα της εβραϊκής ιστορίας και πορτρέτα διάσημων Γερμανοεβραίων (π.χ. ένας από αυτούς, που έζησε και δούλεψε στο Βερολίνο, ήταν ο Αλμπερτ Αϊνστάιν).

• Έργα καλλιτεχνών, που απεικονίζουν τη ζωή των Εβραίων της Γερμανίας.

• Η «Συλλογή της Παλαιστίνης» του Λόβενχαρτ Χιρς, που αποτελείται από σπάνιους ιστορικούς χάρτες, του 15ου αιώνα και απεικονίζουν κυρίως την Ιερουσαλήμ

Το Εβραϊκό Μουσείο του Βερολίνου δείχνει, όσο κανένα άλλο κτίριο της πόλης πως η αρχιτεκτονική μπορεί να μιλήσει στις καρδιές των ανθρώπων. Στην οδό Λίντεν, αριθμός 9, στο Κρόιτζμπεργκ της νέας γερμανικής πρωτεύουσας.

Π. Βαλασόπουλος

[Ελευθεροτυπία, 16 Ιανουαρίου 2000]

Το αυγό του φιδιού στη ζεστή φωλιά της Ενρώπης

Συνέχεια από τη σελ. 2

φαινόμενο, η μηχανή δεν ανέχεται το παραμικρό χάσμα στην οφθολογικότητά της, καμία αιμοριζήτηση στη μοναδική αλήθευση της τέλειας και αποδοτικής λειτουργίας. Το αυτοκίνητο έχει ορισμένο τρόπο λειτουργίας, όλα τα αποτελέσματα έχουν την αυτία τους και είναι αυτία άλλων αποτελέσματων και είναι εντελώς μάταιο και παράλογο να ισχυρισθεί κανείς ότι υπάρχει και άλλος τρόπος λειτουργίας του αυτοκινήτου. Όπως κάθε μηχανή μάς επιβάλλει τη μοναδική αλήθευση του και την οφθολογικότητά του.

ΑΝ ΔΙΑΒΑΣΕΤΕ τον «Αγώνα μου» του Χίτλερ έχετε την ίδια εντύπωση. Ένας άνθρωπος άσημος και άγνωστος, με οξύτατη παρατηρητικότητα και με το χάρισμα της ανάλυσης και της σύνθεσης, ένας άνθρωπος με την «οφθολογικότητά του» θεωρεί τον εαυτό του γι' «τοχο της «μοναδικής αλήθευσας», πεπισμένος ο ίδιος γι' αυτήν και θεωρώντας τον εαυτό του ενσάρκωση κάποιας ανωτέρης και σκοτεινής δύναμης, αισθάνεται να γεννιέται μέσα την ισχυρή θέληση να την επιβάλλει με την πειθώ (προπαγάνδα) σε συνδυασμό με τη βία. Λογικά, λογικότατα κατέληξε στον παραλογισμό της βίας. Το ίδιο φαινόμενο και ίσως πιο καθαρά το παρατηρούμε στον Στάλιν και (γιατί όχι;) στην αντίληψη του Λένιν για την πολιτική εξουσίας, αν και η σταλινική δικτατορία είναι φαινόμενο εντελώς διαφορετικό από τη χιτλερική. Και ο Λένιν και ο Στάλιν (χαροπιστικοί επίσης ηγέτες) ήταν πεπισμένοι για τη μία και μοναδική «αλήθευσα», όπως ο πιστός στον έναν και μοναδικό Θεό. Γι' αυτό στην όλη πολιτική τους θεωρία έχουν τόσο μεγάλη σημασία η κατήχηση, η διαπαδαγώγηση, η προπαγάνδα, η στρατολόγηση και οργάνωση και τελικά η βία, η αποθέωση της βίας ως οργάνου της Ιστορίας. Από την

τελευταία φράση σαν να αφαιρέοσυν κάθε στοιχείο σχετικό σημείο, κυρίως το ανορθολογικό και το τυχαίο, ώστε να μείνει καθαρή η οφθολογική της θέληση.

ΕΙΝΑΙ ΠΑΡΑΤΟΛΜΟ το συμπέρασμα: Ο κυρίαρχος δυτικός οφθολογισμός, αυτόν που, ως αντίληψη και μηχανή, θαυμάσαμε στη βαρβαρότερη των βομβαρδισμών της Γιούγκοσλαβίας, αυτός ο οφθολογισμός λογικότατα μας οδηγεί στον παραλογισμό του ναζισμού και του φασισμού.

ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΜΟΝΕΣ της ανόδου του Χίτλερ, στην υπέρτατη εξουσία, οι ναζί κυνλοφόρησαν μια αφίσα που έλεγε πολύ απλά και πολύ πευστικά: «Έχουμε δύο εκατομμύρια ανέργους και δύο εκατομμύρια Εβραίους». Η ίδια αφίσα, ελαφρώς μεταλλαγμένη κυκλοφόρησε πολύ από μερικά χρόνια στη Γαλλία: «Έχουμε τόσους ανέργους και τόσους μετανάστες». Δεν ξέραμε αν αυτή η αφίσα κυκλοφόρησε στην Αυστρία, αλλά τα συνθήματα του Χάιντερ έχουν ακριβώς αυτή τη λογική, που φαίνεται αυτοπόδεικτη. Η ίδια αποτρόπαιη εξίσωση βρίσκεται γόνυμο έδαφος και στην Ελλάδα.

Η ΜΗΧΑΝΗ, με την άτεγκτη οφθολογικότητα στη λειτουργία και το αποτέλεσμα προκαλεί την ανεργία, αλλά δεν την ανέχεται ως φαινόμενο άκρως ανορθολογικό. Κάπως έτσι φαίνεται και με άλλες υπόγειες διαδρομές άνοιξαν οι δρόμοι του ολοκληρωτισμού και της βίας και τους ακολούθησαν λαοί ολόκληροι, τραγουδώντας με ενθουσιασμό!

ΚΑΤΑΛΗΞΑΜΕ στο Ολοκαύτωμα. Αξίζει να το θυμόμαστε γιατί μας αφορά...

[Καθημερινή, 30 Ιανουαρίου 2000]

Δηλώσεις του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος

Σχετικά με την άνοδο στην Αυστρία των νεοναζιστών στην εξουσία ο πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος κ. M. Κωνσταντίνης δήλωσε τα παρακάτω:

«Στη διεθνή κατακραυγή και αποδοκιμασία για την άνοδο στην Αυστρία των νεοφασιστών στην εξουσία, ο Ελληνικός Εβραϊσμός επιθυμεί να επισημάνει δύο κυρίως στοιχεία:

Το πρώτο είναι ότι οι προκλητικές ρατσιστικές κινήσεις της ακροδεξιάς δεν πρέπει να συναντούν την ανοχή των δημοκρατικών κοινωνιών. Πρέπει να καυτηριάζονται και να καταπολεμούνται πριν καταστούν επικίνδυνες.

Το δεύτερο είναι ότι τα όσα καταστροφικά έπραξε ο ναζισμός στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κατά της ανθρωπότητας και κυρίως το Ολοκαύτωμα των 6 εκατομμυρίων Εβραίων, είναι απαραίτητο να διδάσκονται κατά τρόπο συνεχή στους νεώτερους ώστε να συνειδητοποιούν ότι οι νεοναζιστές δεν έχουν θέση στη διεθνή κοινότητα και συνείδηση.

Ο Ελληνικός Εβραϊσμός, τέλος, επιθυμεί να εξάρει τη σθεναρή θέση των Ελλήνων ευρωβουλευτών, η οποία υπήρξε σύμφωνη με τα συναισθήματα του ελληνικού λαού που αρνείται τη μισαλλοδοξία των φυλετικών, εθνικών και θρησκευτικών διακρίσεων».

Summary of the contents of Issue No 166, Vol. 23

March - April 2000

✓ On the occasion of **the rise of neo-Nazism in Austria** we publish an article by the journalist Mr. A. Karkayiannis, titled "The serpent's egg in Europe's warm bosom". In this article, in addition to other things, he expresses the question: "How can one explain the phenomenon of fascist, Nazi and racist movements appearing during the Mid-war in mostly "civilized" and "developed" countries? These were countries that marked great progress in science and technology, letters, art, legal and political science, and various forms of social life. How can one explain the formation of political power of incredible brutal force and illegalities in these very countries, which led to the Holocaust of the Jews? How could all this have been supported with such zeal by educated, civilized and prosperous nations?"

✓ We also publish statements by the President of the Central Board of Jewish Communities in Greece, Mr. M. Constantinis, regarding the issue.

✓ **In 1912, when Thessaloniki was liberated from Turkish Occupation, religious and racial minorities that lived in the city were seriously concerned.** Shortly afterwards, however, the leadership of the Jewish Community of Thessaloniki recognized the good results of the Greek Administration. We publish relevant articles from Greek newspapers of the time, where Jewish leaders

express the prospects opening for their Community, within the bosom of liberated Greece.

✓ On the occasion of **the anniversary of Greek National Independence Day 1821**, we publish a study by historian Dr. Spyros Loukatos, titled "Jewish Philhellenism in the era of 1821".

✓ A villager from Ioannina (Epirus region) published a manuscript book on his memories on the history of his village. His memories include the looting of the **Jews of Ioannina** by the Nazi Occupation troops.

✓ **The city of Xanthi** (Thrace region) had beautiful buildings that belonged to Jewish families. One of these was the mansion of Isaac Daniel, still standing today. After the Holocaust there are no Jews left in Xanthi.

✓ We publish a series of French publications regarding issues **on Jewish philosophy, religion and the Holocaust**.

✓ We publish thoughts of the late Kon. Tsatsos on **Moses**, as he expresses them in his book. Kon. Tsatsos had served as President of the Hellenic Republic.

✓ We publish an article on the **new Jewish Museum of Berlin**, titled "The trauma became a Museum".

(Translated from Greek by: Rebecca S. Camhi)

